

Häme- ohjelma

Strateginen maakuntaohjelma 2014+

Häme-ohjelma
Strateginen maakuntaohjelma 2014+

Julkaisija:

Hämeen liitto
Niittykatu 5, 13100 Hämeenlinna
puhelin (03) 647 401

www.hameenliitto.fi

Yhteydet henkilökuntaan:

sähköposti: etunimi.sukunimi@hame.fi

Valokuvat: Elisa Putti, Pirjo Orava, kannen kuva Plugi Oy

Julkaisunro: IA 35
ISBN 978-952-9802-97-5
ISSN 1236-4355

Hämeenlinna 2013

HÄME-OHJELMA

SANAT OVATTEKOJA	5
MIKÄ ON HÄME-OHJELMA?	6
TOIMINTAYMPÄRISTÖN KUVAUS	7
SKENAARIOT	11
YHTEISTOIMINTA-ALUEEN TULEVAISUUSTARKASTELU JA YHTEISET HANKEKOKONAISUUDET	13
HÄMEEN KÄRJET JA VALINNAT	14
KASVUKÄYTÄVÄT JA SAAVUTETTAVUUS	15
MONIPUOLINEN ASUMINEN JA HYVINVOINTI	18
BIOTALOUS JA LUONNONVAROJEN KESTÄVÄ KÄYTTÖ	20
VALMISTAVAN TEOLLISUUDEN MAHDOLLISUUDET	22
KANSAINVÄLISTYMINEN JA VETOVOIMA	24
HÄMÄLÄINEN TOIMINTATAPA	26
HÄME-OHJELMAN RAHOITUS	28
HÄME-OHJELMAN SEURANTA	29
YMPÄRISTÖSELOSTUS, -ARVIOINTI JA -SEURANTA	30
NÄIN HÄME-OHJELMA VALMISTELTIIN	33
LISÄTIETOJA	34
LIITE 1 SKENAARIOT	35
LIITE 2	37
Häme-ohjelma, määrälliset tavoitteet ja seurannan tunnusluvut:	37
Häme-ohjelma, keskeisimmät määrälliset tavoitteet ja seurannan tunnusluvut seutukunnittain:	38

SANAT OVAT TEKOJA

Mistä hämäläisten hyvinvointi syntyy lähitulevaisuudessa ja 30-vuoden kuluttua? Mitä meidän tulisi tehdä, jotta yhä useampi haluaisi asua, yrittää ja tehdä työtä Hämeessä? Mikä on maakuntamme paikka kansallisessa ja kansainvälisessä työnjaossa – siis älykkään erikoistumisen strategiamme?

Nämä ja monet muut kysymykset ovat ohjanneet tämän Häme-ohjelman valmistelutyötä, jota on intensiivisimmin tehty viimeiset kaksi vuotta. Ensin yhteisellä tulevaisuustarkastelulla Päijät-Hämeen ja Uudenmaan maakuntien kanssa ja sitten tähän perustuen omien valintojemme ja painopisteidemme tunnistamisella ja kirkastamisella. Valmisteluprosessi on ollut avoin ja laajasti eri tahoja osallistava – eskareista eläkeläisiin ja yrittäjistä viranomaistahoihin. Erityisesti olemme korostaneet tiivistä yhteyttä maakuntamme kuntien strategioihin. Näiden on tuettava toisiaan, jotta tuloksia syntyy.

Häme-ohjelma ei pohjimmiltaan ole tulevaisuuden julistus sen enempää kuin tahdon-ilmaisukaan. Häme-ohjelma on täynnä teonsanoja. Se on laadittu toteutettavaksi. Aluekehittämislainsäädäntö antaa maakuntaohjelmalle vahvan ohjaavan ja kokoavan roolin kaikessa aluekehittämisessä ja voimavarojen suuntaamisessa. Häme-ohjelmassa olemme ensimmäistä kertaa nivoneet samaan asiakirjaan pidemmän tähtäimen maakuntasuunnitelman ja kunnallisvaalikaudelle laadittavan maakuntaohjelman.

Olemme halunneet valmistella tämän siten, että uuden kansallisen ja EU-ohjelma-kauden käynnistyessä vuoden 2014 alussa maakuntamme strategia on kaikkien tiedossa. Kehittämisrahojen supistuessa ei kannata hukata viikkoakaan. On mentävä suoraan sanoista tekoihin ja sanoilla tekoihin.

Aluekehittäminen on kaikessa yksinkertaisuudessaan vahvuuksien ja potentiaalien summa. Tämä on ohjannut Häme-ohjelman painopisteiden ja kärkihankkeiden valintaa samoin kuin se, että kysymys on koko maakunnan ohjelmasta – Humppilasta Hausjärvelle ja Hattulasta Riihimäelle. Kasvukäytävät ja saavutettavuus, monipuolinen asuminen ja hyvinvointi, biotalous ja luonnonvarojen kestävä käyttö, valmistavan teollisuuden mahdollisuudet sekä kansainvälistyminen ja vetovoima edellyttävät maakunnassamme yhteistä tekemistä.

Häme-ohjelmassa on hyvin vähän hallinnosta, rakenteista ja aluejaoista. Valinta on tietoinen. Kysymys on nyt siitä, miten tällä ainutlaatuisella alueella luodaan hyvän ja arvokkaan elämän sekä ihmisten, yritysten ja muiden toimijoiden menestymisen edellytykset riippumatta sinänsä tarpeellisista hallinnollisista muutoksista.

Suomi on alueidensa summa. Olemme vakuuttuneita, että Häme-ohjelman toteuttamisella teemme oman osuutemme yhteisen tulevaisuutemme hyväksi!

Sanni Grahn-Laasonen

maakuntavaltuuston puheenjohtaja

Johannes Koskinen

maakuntahallituksen puheenjohtaja

Timo Reina

maakuntajohtaja

Matti Lipsanen

kehittämisjohtaja

MIKÄ ON HÄME-OHJELMA?

Häme-ohjelma on Kanta-Hämeen tulevaisuuden tekemisen strateginen ohjelma. Maakunta on valmistellut ohjelman yhtenä prosessina Hämeen liiton johdattamana siten, että maakuntavaltuusto käsitteli sen kokouksessaan 25.11.2013.

Häme-ohjelma sisältää maakuntasuunnitelman ja maakuntaohjelman. Strategiaosa tavoittelee pitkää horisonttia aina vuoteen 2040. Ohjelmaosa kattaa ohjelmakauden 2014–2017. Tavoitteena on muodostaa riittävän suuria, vaikeita kehittämisen kokonaisuuksia, joiden toteuttamiseksi kootaan voimavarat kunnista, maakunnasta, alueiden verkostoista, valtiolta, Euroopan unionista sekä yritysmaailmasta.

Maakuntaa kehitetään siten, että *”ihmiset haluavat ja voivat tehdä työtä ja asua Hämeessä”*. Älykkään erikoistuneilla valinnoilla tavoitellaan Kanta-Hämeen kestävä menestystä.

Hämeen kehittäminen on joukkuepeleä, jossa yhteinen, onnistunut tekeminen tuottaa maakunnan asukkaille ja yrityksille hyvää arkea ja kansainvälistä kilpailukykyä. Häme-ohjelma on ikään kuin joukkueurheilun pelikirja, jonka olennaisinta sisältöä on sopimus joukkueen yhteisestä toimintatavasta.

Häme-ohjelmaa on valmisteltu vuoden alusta lähtien ja taustatyötä on tehty jo edellisenä vuonna. Laajan metropolialueen skenaariotyö ja Etelä-Suomen yhteistoiminta-alueen Siivet ja Juuret -tulevaisuustarkastelu laskevat Häme-ohjelman strategisen perustan.

Häme-ohjelman valmistelussa on hyödynnetty Kanta-Hämeen muita ajankohtaisia suunnittelu- ja kehittämishank-

”On kirjoitettava taloudellisesti.

On käytettävä niin vähän aineksia kuin suinkin ja on käytettävä ne kaikki”

- Paavo Haavikko

keita: Kuntien ja seutujen strategiat, maakunnan liikennejärjestelmäsuunnitelma, INKA- ja kasvusopimusvalmistelu, HHT-kasvukäytävähanke, Forssan seutupilotti, kansainvälinen CREATOR-ohjelma ja monet muut näkyvät Häme-ohjelman painopisteissä ja hankkeissa.

Kanta-Hämeessä ohjelman valmisteluun ovat osallistuneet mm. maakuntavaltuusto, maakuntahallitus, MYR, kuntahallitukset, yhteistoiminta-alueen valmistelijat ja päättäjät, HämePro-verkosto, Hämeen nuorisovaltuustot, maakunnan yrittäjät sekä esikoululaiset. Sisältöjä on hiottu seminaareissa, työpajoissa ja neuvonpidoissa. Esikoululaiset piirsivät tulevaisuuspäivinään kuvia siitä, millaisessa Hämeessä elävät aikuisina, 25 vuoden päästä.

Lausunnot pyydettiin lähes 60 yhteistyökumppanilta. Myös suoraa kansalaispalautetta on kysytty ja saatu. Häme-ohjelma on ollut läsnä sosiaalisessa mediassa ja Häme-blogistit ovat lähestyneet ohjelman valmistelua eri tulokulmista. Otteita Häme-blogien parhaimmistosta on myös näillä sivuilla.

”Maakuntien roolia kokonais kuvan luomisessa on vahvistettu. Sen vuoksi vastuukin on suuri. Ei riitä, että on olemassa suunnitelma; hyvät ajatukset on saatava myös toteutettua. Sen vuoksi koko prosessin kannalta on tärkeää, miten sitä johdetaan. Millä innostuksella ja sitoutumisella kokonaisuutta hoidetaan.”

Harri Kallio

johtaja, Hämeen ELY-keskus (toukokuu 2013)

TOIMINTAYMPÄRISTÖN KUVAUS

Kanta-Häme on kolmen vahvan, profiililtaan erilaisen seudun, Hämeenlinnan, Forssan ja Riihimäen seutujen muodostama maakunta. Toiminnallisesti ja rakenteellisesti Kanta-Häme on osa laajaa metropolialuetta.

Keskeinen sijainti, yhtenäisyys, kilpailukyky ja osaaminen voivat tehdä Kanta-Hämeestä tulevaisuudessakin vahvan maakunnan, jossa ihmiset haluavat ja voivat tehdä työtä, yrittää, asua, opiskella ja viettää vapaa-aikaa. Maakunnan kasvu ja menestys edellyttää kehittämistahdon ja voimavarojen yhteistä suuntaamista ja kokoamista.

Tulevaisuus sisältää paljon epävarmuustekijöitä. Kansainvälisen talouden kehitysnäkymät ovat edelleen epävakaita eikä euroalueella kokonaisuutena odoteta merkittävää kasvua näköpiirissä olevassa tulevaisuudessa. Samoin Suomen talouskasvun ennustetaan olevan erittäin vähäistä, jonka vuoksi myös julkinen sektori hakee keinoja kustannusten nousun katkaisemiseksi.

Hämeen maakunnan yleinen kehitys on moneen muuhun Suomen maakuntaan verrattuna ollut kohtuullista eikä suurta notkahdusta ole tapahtunut. Talouden ja tuotannon voimakas rakennemuutos koettelee kuitenkin myös Kanta-Hämettä, erityisesti Forssan seutua.

Tulevaisuuden haasteita ovat julkisen talouden vakauttaminen, menestyminen kansainvälisessä ja kotimaisessa kilpailussa sekä väestön ikääntymisen aiheuttamat muutokset. Maakunnan palvelurakennetta erityisesti sosiaali- ja terveyspalveluissa joudutaan tarkastelemaan ottaen huomioon valtakunnalliset linjaukset.

VTT Timo Aro on tutkinut ja vertaillut Suomen maakuntien kilpailukykyä vuosina 1995–2012. Kanta-Hämeen kehitys on ollut pitkään vahvaa ja monilla mittareilla maakunta

on kuulunut ja kuuluu maan kärkijoukkoon. Seutujen välillä on tosin eroja ja verrattuna huippuvuoteen 2008 Kanta-Häme on viimeisissä tarkastelussa menettänyt maakuntanakin jonkin verran asemaansa:

Aluetalousdynamikassa Kanta-Hämeen bkt asukas- ta kohden oli keskimääräistä alhaisemmalla tasolla ja bkt:n kasvu keskimääräistä hitaampaa lukuun ottamatta vuosina 2000–2007. Toisaalta Kanta-Hämeen monipuolinen toimialarakenne pienentää äkillisiä suhdannevaihteluita ja syvän rakennemuutoksen riskiä.

Työllisyysdynamikassa Kanta-Häme oli maakuntien kärkeä Uudenmaan ja Pohjanmaan kolmen maakunnan kanssa. Työllisyysaste on kolmanneksi korkein ja työttömyysaste viidenneksi alhaisin. Korkea työllisyysaste ja alhainen työttömyysaste lisää alueen houkuttelevuutta uusien asukkaiden, yritysten ja investointien näkökulmasta. Hyvää työllisyyttä korostaa Kanta-Hämeen vahva yritysdynamiikka: aloittaneiden yritysten määrä suhteessa alueen yrityskannan kokoon oli maakuntien parhaassa viidenneksessä vuosina 2007–2011.

Kanta-Hämeen vetovoima on erittäin hyvä sijainnin ansiosta. Alueen väestönlisäys ja muuttovetovoima ovat keskitason yläpuolella. 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen jälkipuoliskolla Kanta-Häme oli toiseksi vetovoimaisin maakunta ja muuttovetovoima parempi kuin yhdessäkään toisessa maakunnassa. Viime vuosien kehitys on ollut heikompi osittain suhdannetaantumien vuoksi.

Kuntatalousdynamikka on kaksijakoinen: yhtäältä kunnallisverojen määrä asukasta kohden on maakuntien kärkijoukkoa, toisaalta kuntien lainamäärä on selvästi keskitasoa korkeampi.

” Häme on lähiruokamaakunta. Hämeessä eläminen on väljää, laadukasta ja mukavaa. Hämeessä on upea luonto ja matkailutarjonta. Meillä panostetaan uusiutuviin energiamuotoihin ja ympäristöteknologiaan. Täällä on aktiiviset kylät ja paljon kulttuuritarjontaa. Löytyy yrittäjyyttä, yritteliäisyyttä ja aktiivisuutta. Sijaitsemme kiinnostavasti lähellä ja hyvien kulkuyhteyksien päässä suurista kaupungeista. Hämeessä on paljon vahvuuksia ja hämäläisillä paljon yhteistä.”

Sanni Grahn-Laasonen

kansanedustaja, maakuntavaltuuston puheenjohtaja

Koulusdynamikassa alue menestyy kesinkertaisesti. Tutkinnon suorittaneiden ja akateemisten osuus väestöstä on luonnollisesti yliopistomaakuntia alhaisempi, mutta emoyliopistoa vaille olevista maakunnista koulutustaso on korkein.

Kanta-Hämeen kilpailukyvyn vertailu on osoitteessa www.hameenliitto.fi/hame-ohjelma.

HÄME-OHJELMA LINKITTYY USEISIIN AJANKOHTAISIIIN STRATEGIOIHIN JA OHJELMIIN:

Eurooppa 2020

Eurooppa 2020 on EU:n kasvustrategia tulevalle vuosikymmenelle. Käytännön tasolla EU on asettanut viisi tavoitetta. Nämä tavoitteet – työllisyyden, innovaatioiden, koulutuksen,

syrjäytymisen ehkäisyyn sekä ilmasto- ja energiakysymysten alalla – on tarkoitus saavuttaa vuoteen 2020 mennessä. Kukin EU-maa on mukauttanut niistä itselleen omat kansalliset tavoitteet. Strategiaa tuetaan konkreettisin toimin EU:n, jäsenmaiden ja alueiden tasolla.

Älykkään erikoistumisen strategia

Euroopan unioni on korostanut älykkään erikoistumisen strategioita ohjelmakauden 2014–2020 valmistelussa. Työ- ja elinkeinoministeriö on ohjeistanut maakuntia hyödyntämään maakuntaohjelmien valmistelussa näitä strategioita.

Älykäs erikoistuminen on strateginen lähestymistapa kasvuun ja kehitykseen tarkasti kohdennettujen tutkimus- ja innovaatioinvestointien avulla. Hämeessä älykkään erikoistumisen tavoitteena on osaamis-

potentiaalain mahdollisimman suuri hyödyntäminen. Häme-ohjelma perustuu maakunnan ja seutujen vahvuuksiin, kilpailu-
etujen tunnistamiseen sekä strategiaan valintoihin.

Itämeren alueen strategia

EU:n ensimmäinen makroaluestrategia on laadittu Itämeren alueelle. Strategiaa toteutetaan mm. Itämeren alueen ohjelmalla ja Keskisen Itämeren ohjelmalla, joiden suhteellinen merkitys rahoituslähteenä vahvistuu tulevalla ohjelmakaudella. Itämeren alue on Kanta-Hämeen ensisijaisin kansainvälinen yhteistyö- ja markkina-alue. EU:n Itämeren alueen strategian painopisteitä ovat:

- meren pelastaminen
- alueen yhdistäminen
- hyvinvoinnin lisääminen

” *Kaikkeen siihen, mitä aiemmin on rahoitettu, ei jatkossa ole varaa. On siis pakko tehdä valintoja. - - - Maakuntaohjelmat ovat käytännössä meidän älykkään erikoistumisen strategioitamme ja tulevat linjaamaan omalla alueellaan, mihin EU:n rakennerahastojenkin resursseja lähivuosina kohdistetaan.”*

Mari Kuparinen
ohjelmajohtaja, Etelä-Suomen EAKR-ohjelma

Kanta-Hämeen näkökulmasta strategiaa toteutetaan mm. Itämeren valuma-alueen vesistöhankeilla sekä kasvu- ja kuljetuskäytäviä vahvistamalla.

Kansallinen ohjelmavalmistelu

Tulevan ohjelmakauden 2014–2020 kansallinen valmistelu on käynnissä. Tavoitteena on, että kehittämisen uudet työkalut ovat käytävissä mahdollisimman pian vuoden 2014 alkaessa.

Manner-Suomen kansallinen rakennerahasto-ohjelma on valmisteltu yhteen, monirahastoiseen ohjelmaan, joka jakautuu kahteen suunnitelma-alueeseen. Etelä- ja Länsi-Suomessa ohjelman toimintalinjat ovat pk-yritysten kilpailukyky, uusimman tiedon tuottaminen ja hyödyntäminen, työllisyys ja työvoiman liikkuvuus, koulutus, ammattitaito ja elinikäinen oppiminen sekä sosiaalinen osallisuus ja köyhyyden torjunta. Kanta-Hämeessä käytävissä olevat kansalliset EAKR- ja ESR-rahoitusmahdollisuudet ovat tulevalle ohjelmakaudella selvästi nykyistä alemmalla tasolla, mutta toisaalta niiden piirissä on koko maakunta.

Maaseutuohjelma on tulevallakin ohjelmakaudella hyvin merkittävä kehittämistyökalu Kanta-Hämeessä, erityisesti luonnonvarojen kestävä käytön ja biotalouden sekä maaseutuasumisen ja matkailun kehittämisen kannalta. Rakennerahastojen pienentyessä maaseutuohjelman rahoitus säilynee vähintään entisellään tai jopa kasvaa.

Kasvusopimus-, INKA- ja seutupilottiohjelmat

Hämeenlinnan seutu valmisteli esityksen kasvusopimusmenettelyyn. Esitys perustuu vahvasti yhteistyöhön HHT-kasvukäytävällä. Kasvusopimusesityksen painopisteenä on Hämeenlinnan kaupunkiseudun kehittäminen kone- ja metalliteollisuuteen (erityisesti teräsrakentaminen), luonnonvara-

alaan ja hyvinvointialaan erikoistuneena korkeakoulukeskukseksi ja innovaatiokeskittymänä. Kilpailukykyä ja vetovoimaa vahvistavat maankäytön, asumisen ja liikenteen ratkaisut sekä palvelutoiminnan asiakaslähtöinen kehittäminen.

Innovatiiviset kaupungit -ohjelmaan Hämeenlinnan seutu esitti älykäs kaupunki -teemaan sisältyvää kokonaisuutta, joka olisi toteutettu Tampereen kaupunkiseudun kumppanina. Hämeenlinnan seudun INKA-esityksen hankekokonaisuuksia ovat pendelöinnin palvelukonseptit, teräsrakentamisen osaamiskeskittymä, asemanseutujen kehittyminen, HHT-kasvukäytävän kehittäminen sekä tuotekehitysalustat.

Hallinnon ja aluekehityksen ministeriryöryhmän (HALKE) päätösten mukaan Kanta-Hämeessä ei kuitenkaan ole mahdollisuutta osallistua suoraan kasvusopimusmenettelyyn tai INKA-ohjelmaan. Päätöksessä kuitenkin todetaan valtion osallistuvan Helsinki–Hämeenlinna–Tampere (HHT) -kasvukäytävän kehittämiseen. Hämeenlinnan seudulla tehtiin erit-

” *Kun lähes kaikissa EU-maissa kansallisen rahoituksen osalta jaetaan niukkuutta, EU-rahoituksen parempi hyödyntäminen kiinnostaa aiempaa enemmän. Nyt tulisin lyödä maakunnan, kuntien ja ammattikorkeakoulun kokeneiden hankehakemuskirjoittajien, projektiosaajien, hakemusten arvioijina toimineiden ja muiden EU-asiantuntijoiden päät yhteen. Vain näin Häme voi menestyä kovenevassa kilpailussa EU-rahasta.”*

Rogaciano Cavadas Kaipainen

Helsinki EU-toimiston päällikkö

täin hyvää valmistelutyötä, jota on hyödynnetty ja hyödynnetään seudun ja maakunnan muussa kehittämistyössä, kuten Häme-ohjelman valmistelussa.

Forssan kaupunki on mukana Älykkään ja vihreän kasvun kaupungit -seutupilotissa. Pilotin tavoitteena on tukea innovatiivisia avauksia ja kaupunkien yhteistyötä.

Nykyisen maakuntaohjelmien arviointi

Nykyisen maakuntaohjelman ulkopuolinen arviointi toteutettiin keväällä 2013 yhteistoiminta-alueella yhdessä Päijät-Hämeen ja Uudenmaan ohjelmien arvioinnin kanssa. Arvioinnin suositusten mukaan:

- osallistavaa ja laajaa ohjelmavalmistelua tulee jatkaa (erityisesti mainittiin HämePro)
- sisällöllisiin valintoihin ja kärkiin tulee kiinnittää lisää huomiota
- maakunnan liiton tulee toimia ohjelman kautta aktiivisesti roolituksen ja työnjaon kehittäjänä
- hyödynnetään HHT-vyöhykettä täysimääräisesti kehittämisessä, yhteistyössä ja edunvalvonnassa
- jatketaan yhteistoiminta-alueen yhteistyötä, yhteiset strategiat ja teemoittaiset valinnat ohjelmiin
- yhteyttä kuntien strategioihin tulee vahvistaa

Seutujen ja kuntien strategiat

Häme-ohjelman laatimisen kanssa samanaikaisesti ollaan useimmissa Kanta-Hämeen kunnissa laatimassa uusia kuntastrategioita tai vanhoja strategioita ollaan päivittämässä. Häme-ohjelmaa valmisteltaessa on huomioitu kaikki kuntastrategiat.

Kuntastrategioissa keskeisimmät esiin nousevat yhteiset teemat ovat ympäristö, tasapainoinen talous, osaava henkilöstö, toimivat ja asiakaslähtöiset palvelut, elinkeinot ja yritystoiminta sekä yhteistyö.

Hyvä ympäristö käsittää kestävä maankäytön suunnittelun, luonnon monimuotoisuuden säilyttämisen sekä terveellisen ja puhtaan elinympäristön. Tasapainoinen kuntatalous turvaa kunnan kehittämisen ja laadukkaiden palveluiden tuottamisen. Osaava henkilöstö on palvelujen laadun tae. Palvelut ovat keskeisessä asemassa luotaessa hyvinvointia kunnan asukkaille.

Jokaisen kunnan intressissä on, että yritystoiminta ja elinkeinot kukoistavat kunnan alueella ja tuovat siten tärkeitä työpaikkoja ja yhteisöverotuloja kuntaan.

SKENAARIOT

Vuoden 2012 aikana Uudenmaan ELY-keskuksen johdolla toteutettiin skenaariotyöskentely, johon osallistuivat Uusimaa, Kanta-Häme ja Päijät-Häme. Työn tulokset tiivistettiin neljään skenaarioon, jotka kuvaavat laajan metropolialueen vaihtoehtoisia tulevaisuuksia. Työn aikana tunnistettiin myös tekijöitä, joihin on joka tapauksessa kiinnitettävä huomiota riippumatta siitä, millaisena tulevaisuus näyttää toteutuvan.

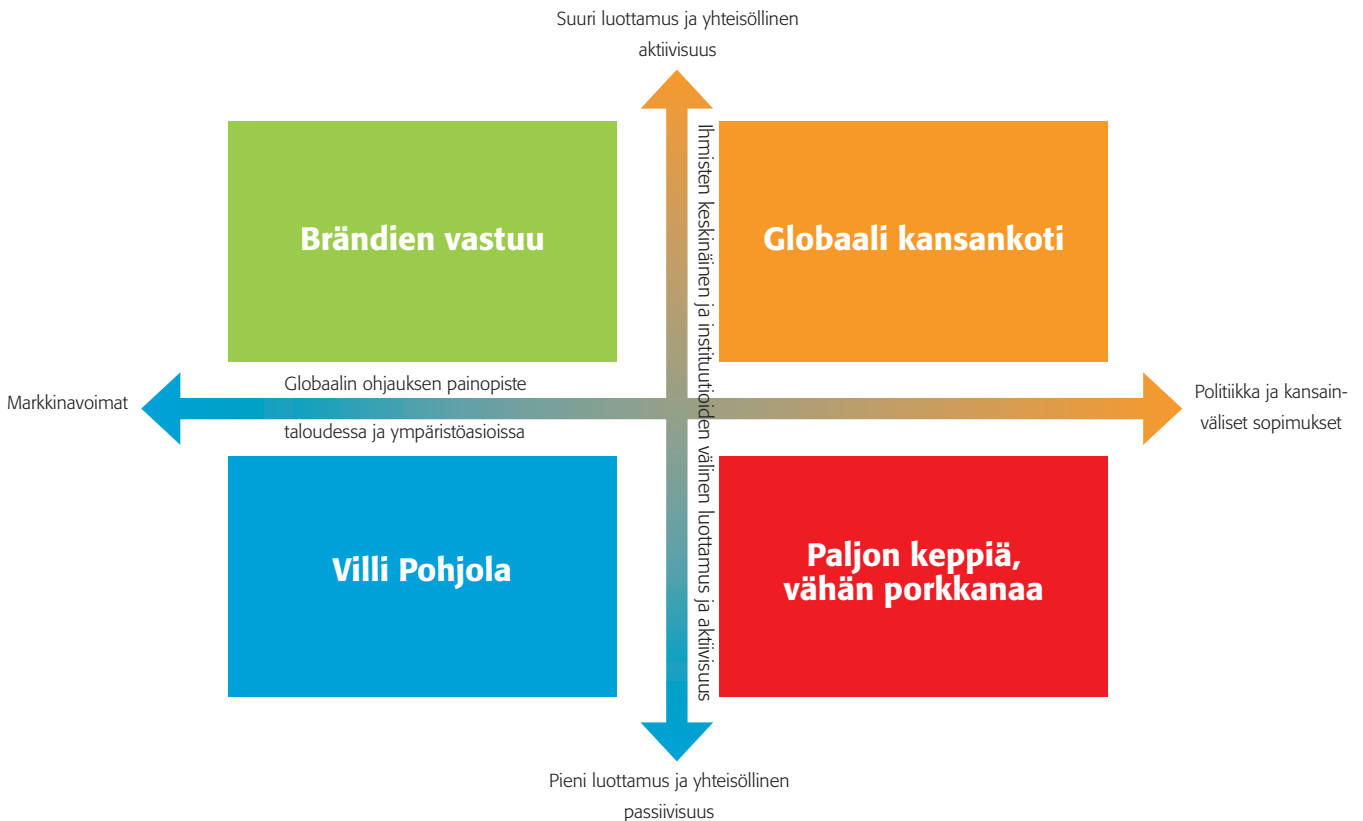
Skenaarioiden määrittelyssä keskeistä oli kysymys yhteiskunnan luonteesta ääripäänä villit markkinat ja poliittinen sopimusyhteiskunta sekä kysymys yhteiskunnallisesta luottamuksesta, jossa ääripäinä ovat vähäinen luottamus ja yhteisöllinen passiivisuus sekä suuri luottamus ja yhteisöllinen aktiivisuus.

Skenaariotyön aikana tunnistetut tulevaisuuden kannalta tärkeät, riippumattomat tekijät ovat:

- Alueen arvoverkkolähtöinen kehittäminen
- Ihmisten osallisuuden ja voimavarojen vahvistaminen
- Elinkeinoelämän nopea ja joustava kehittäminen
- Toimivan ja notkean yhdyskunnan rakentaminen
- Ympäristön tilan parantaminen

Kullekin skenaariolle on laskettu Kanta-Hämeen keskeisimmät tunnusluvut. Näiden rinnalle on määritelty maakunnan omat määrälliset tavoitteet. Luvut ja skenaarioiden tarkempi kuvaus on Häme-ohjelman liitteenä 1.

Koko skenaarioraportti on osoitteessa www.hameenliitto.fi/hame-ohjelma.

“ Mielestäni Hämeen liitto teki hienon avauksen pyytessään nuoria mukaan tulevan maakuntaohjelman valmisteluun. Käytännössä työ tehdään Kanta-Hämeen nuorisovaltuustot yhteen kokoavassa työpajassa, jossa toivottavasti syntyy paljon keskustelua tulevaisuutemme suunnasta. Yleisesti nuorten esiin nostamista puoltaa se, että meidän olemme käytännössä toteuttamassa pitkän aikavälin tavoitteita, kuten maakuntasuunnitelmaa, joka ulottuu vuoteen 2040 asti!”

Lauri Hämäläinen

Hattulan nuorisovaltuuston yhteistyövastaava

“ Työllisyyspolitiikka ei ole vain valtion asia. Se millaista elinkeinopolitiikkaa teemme kunnissa ja maakunnissa, on tärkeää. Kanta-Hämeen työttömyys on selvästi Päijät- Hämettä alhaisempaa, jopa koko maan keskiarvon alapuolella. Tästä huolimatta haastetta riittää. Se miten saamme paikallistasolla kiinni nuorten syrjäytymisen ehkäisystä ja pitkäaikaistyöttömyyden alentamisesta vaikuttaa pitkälle tulevaisuuteen. Työllisyyspolitiikka on kestävyyslaji.”

Tarja Filatov

kansanedustaja

YHTEISTOIMINTA-ALUEEN TULEVAISUUSTARKASTELU JA YHTEISET HANKEKOKONAISUUDET

Etelä-Suomen yhteistoiminta-alue koostuu laajasta metropolialueesta, Kanta-Hämeen, Päijät-Hämeen ja Uudenmaan maakunnista. Laaja metropolialue muodostaa toiminnallisen kokonaisuuden, jossa asumme, käymme töissä ja vietämme vapaa-aikaa.

Yhteistoiminta-alueella vahvistetaan maakunta- ja toimialarajat ylittävää yhteistyötä. Hämeen liitto, Päijät-Hämeen liitto ja Uudenmaan liitto toteuttivat vuonna 2012 yhteisen tulevaisuustarkastelun otsikolla Siivet ja Juuret. Tiiviissä neljän kuukauden työrypeamassa luotiin joukolla kuva tulevaisuudesta. Tulevaisuustarkastelun juuret ovat laajalla metropolialueella, siivet tulevaisuuden visioissa.

Tulevaisuustarkastelussa valittiin kehittämisteemat, jotka ohjaavat jatkossa alueen maakuntien yhteistä suunnittelua ja kehittämistä:

- laajan metropolialueen arki on kestävä
- laaja metropolialue on kansainvälisesti kilpailukykyinen

Yhteiseen visiointityöhön osallistui tuhansia ihmisiä maakuntaliitoista, kunnista, valtiolta, järjestöistä, elinkeinoelämästä ja tiedemaailmasta sekä näiden lisäksi yksityisiä kansalaisia. Lopputuloksena kehittämisteemojen alle koottiin viisi yhteis-

tä kehittämisen ohjelmaa, joita toteutetaan erilaisin projektein ja toimenpitein:

- Luonnonvarojen kestävä hyödyntäminen (valmistelun vetovastuu Hämeen liitto)
- Kestävä elämäntapa eri aluevyöhykkeillä (Uudenmaan liitto)
- Sujuvat ja älykkäät matkaketjut (Uudenmaan liitto)
- Cleantech –klusterin liiketoimintaohjelma (Päijät-Hämeen liitto)
- Venäjän osaamisen ja liiketoiminnan ohjelma (Uudenmaan liitto)

Hankekokonaisuudet sisältyvät Kanta-Hämeen, Päijät-Hämeen ja Uudenmaan maakuntaohjelmiin. Niitä toteutetaan yhdessä tulevilla ohjelmakaudella 2014–2020. Hankkeiden sisältö tarkentuu valmistelussa, jonka vetovastuut on jaettu teemoittain maakuntien kesken.

Kanta-Hämeessä toteutettavat toimet sisältyvät Häme-ohjelman toimintalinjoihin.

Lisää Etelä-Suomen yhteistoiminta-alueen Siivet ja Juuret -tulevaisuustarkastelusta on osoitteessa www.etelasuomentulevaisuus.net.

” Tarvitsimme bioenergian näkemistä moniulotteisemmin kuin polttoprosessina ja materian kierron ymmärtämistä muunakin kuin tavaran ja jätteen kierrättämisenä. Myös maa-aineksia, lannan ravinteita ja erilaisia bioraaka-aineita pitäisi kierrättää. Eikö tässä olisi logistiikkainsinöörille kiintoisa uusi sarka kynnettäväksi!**”**

Harriet Lonka

projektikoordinaattori, Etelä-Suomen VEDET -hanke

HÄMEEN KÄRJET JA VALINNAT

Kanta-Hämeelle annettu vahvuus on sijainti Suomen väestökeskipisteessä, laajalla metropolialueella, kasvu- ja kuljetuskäytävien varrella ja risteyksessä. Hyvä saavutettavuus mahdollistaa yhtenäisen työssäkäyntialueen, joka tarjoaa Suomen oloissa ainutlaatuiset mahdollisuudet yhdistää elinkeinotoiminta, asuminen, työnteko, opiskelu ja vapaa-aika.

Maakunnan työpaikka- ja osaamirakenne on monipuolinen sekä yksityisellä että julkisella sektorilla. Tasaisuudesta ei toisaalta helposti nouse vahvoja kärkiä. Hämeen ammattikorkeakoulu sekä maakunnan ammatilliset oppilaitokset ovat vahvoja ja laaja-alaisia kouluttajia ja alueen kehittäjiä. Korkeakoulukeskuksen painopisteissä näkyvät maakunnan valinnat.

Kanta-Hämeen osaamisvahvuuksia ovat uusiutuvat luonnonvarat, ympäristöteknologia, hyvinvointi sekä metalliala.

Kanta-Hämeen kehittämisen kärjet ja valinnat ovat Häme-ohjelman keskustelu- ja valmisteluprosessin kuluessa tiivistyneet viiteen toimintalinjaan. Kärjet perustuvat Hämeen aitoihin vahvuuksiin ja ne sisältävät todellista kasvu- ja kehityspotentiaalia. Valitut toimintalinjat ovat maakunnan yhteisiä - sellaisia, joihin maakunnan kaikki kolme seutua voivat sitoutua ja osallistua. Toimintalinjat sisältävät yhteyden toteuttamis- ja rahoitusmekanismeihin ja toimet ovat hankkeistettavissa.

Toimintalinjat ovat:

- kasvukäytävät ja saavutettavuus
- monipuolinen asuminen ja hyvinvointi
- biotalous ja luonnonvarojen kestävä käyttö
- valmistavan teollisuuden mahdollisuudet
- kansainvälistyminen ja vetovoima

Kunkin toimintalinjan kuvauksessa on ensin pitkän tähtäimen strateginen tavoitetilä, sitten ohjelmakaudella toteutettavat toimenpidekokonaisuudet sekä esimerkkejä hankkeista.

Toimintalinjojen mukaisilla hankkeilla tavoitellaan:

- **Maakunnan vakaata ja kestävää taloutta**, työllisyyden, talouskasvun ja julkisen talouden kestävyys turvaamista.
- **Yritysten kilpailukyvyyn parantamista**, uusien ideoiden taloudellisen hyödyntämisen helpottamista, pk-yritysten sitoutumista kasvu-, kansainvälistymis- ja innovaatioprosesseihin sekä uusimman tiedon tuottamista, hyödyntämistä ja kaupallistamista.
- **Osaamisen vahvistamista**, elinikäiseen oppimiseen pääsyä, työvoiman ammattitaidon ja pätevyyden kohentamista ja koulutusjärjestelmien osumatarkkuuden lisääntymistä työmarkkinoiden kannalta.
- **Työllisyyttä ja hyvinvointia**, työllisyyden edistämistä ja työvoiman liikkuvuuden tukemista, maahanmuuton mahdollisuuksien hyödyntämistä, muutoksiin sopeutumista, sosiaalisen osallisuuden edistämistä ja köyhyyden torjuntaa.
- **Hyvää ympäristön tilaa**, korkeaa ympäristön laatua, monimuotoista luontoa, vähäpäästöistä hiilineutraalia yhteiskuntaa ja kestävää luonnonvarojen käyttöä.

Näitä horisontaalisia tavoitteita sekä valittuja toimintalinjoja toteutetaan mm. kansallisen rakennerahasto-ohjelman mukaisilla hankkeilla ja muilla toimenpiteillä.

” Nyt on korkea aika miettiä, mihin keskitymme ja mitä haluamme saada aikaiseksi. ELY-keskuksen näkökulmasta keskeistä olisi tunnistaa ja kehittää alueella olevaa kasvuyrittäjyyttä, uudistaa olemassa olevien yritysten toimintaa sekä lisätä alueen työpaikkatarjontaa. - - - Uskon vahvasti, että Häme sijainnistaan, kohtuullisen vahvasta ja monipuolisesta yrityspohjastaan sekä vakaista ja ahkerista asukkaistaan johtuen on tuomittu onnistumaan myös tulevaisuudessa.”

Pekka Savolainen
ylivohtaja, Hämeen ELY-keskus

”Hämeessä olet lähellä”

KASVUKÄYTÄVÄT JA SAAVUTETTAVUUS

Vuonna 2040 Kanta-Hämeen kehittäminen ja erikoistuminen perustuu kasvu- ja kuljetuskäytävien hyödyntämiseen. Maakunta sijaitsee Helsinki–Hämeenlinna–Tampere (HHT) ja Helsinki–Forssa–Pori (HFP) sekä itä–länsi-suuntaisten käytävien risteyskohdassa. Ihmisten, tavaroiden, palvelujen, tiedon ja vaikkapa uusiutuvan lähienergian saavutettavuus on kilpailutekijä ja yhdessä uuden osaamisen hyödyntämisen kanssa kasvun lähde. Kasvukäytävääjattelu on jatkossa nykyistäkin vahvemmin kansallisen aluekehityksen painopisteenä ja kasvupolitiikan keskiössä.

Helsingistä Hämeenlinnan kautta Tampereelle ulottuva vyöhyke on vuonna 2040 yhä vahvemmin maan merkittävin väestönkasvun, yrityselämän, osaamisen, koulutustarjonnan ja innovaatiotoiminnan keskittymä. Vyöhykkeellä on vaikutusta koko Kanta-Hämeen alueeseen. Kasvukäytävän asemaa yhtenäisenä työmarkkina-alueena ja miljoonien ihmisten päivittäisenä toiminta-alueena vahvistetaan edelleen. Kasvukäytävän varrelle ja sen vaikutuspiiriin synnytetään tietoisesti uudenlaisia asumisen avauksia, ja alueen elinkeinotoiminnan verkostomaista toimintatapaa vahvistetaan. Kasvukäytävän eri osien välinen vuorovaikutus tiivistyy ja moninaistuu vuosi vuodelta, samalla kun liikkumisen sujuvuuteen ja rajat ylittävään palvelutoimintaan satsataan.

Kasvu- ja kuljetuskäytävien merkitys kansallisen kasvun ja kilpailukyvyyn kivijalkana tunnustetaan. Aluekehittämisen panostukset ja yhteistyö eri toimijoiden välillä suunnataan määrätietoisesti palvelemaan kasvukäytävien kestävästä kasvusta. Mukana kehittämistyössä ovat sekä julkiset toimijat valtiosta kuntiin ja tiedeyhteisöihin että laaja joukko yksityisiä yrityksiä, yhdistyksiä ja asukkaita.

Vuonna 2040 kehittämistyö on aktivoitunut myös kansalaistoimintaa: verkostokaupunki on toimintaympäristönä otettu haltuun.

Kanta-Hämeen liikennejärjestelmä tukee maakunnan kestävästä kasvusta, parantaa arjen toimivuutta ja turvallisuutta sekä varmistaa maakunnan hyvän saavutettavuuden.

Kehittämistyön pohjaksi muodostetaan koko kasvukäytävän mittainen aluerakenteellinen visio. Tästä tulee pohja täsmennykselle paikalliselle työlle ja samalla se sitoo kasvukäytävän laajempaan kansalliseen yhteyteen. Kaupunkirakenteen kehittämisen osalta ajankohtaisimmat haasteet liittyvät olemassa olevan rakenteen tehokkaampaan hyödyntämiseen, vähähiilisempien asuin ympäristöjen synnyn mahdollistamiseen ja ikäihmisten omaehtoisen selviytymisen edistämiseen.

Liikkuminen ja varsinkin pendelöinti ovat keskeinen osa kasvukäytävän toimintaa ja olemusta. Joukkoliikenteen toimintamahdollisuuksien kehittäminen ja käyttäjämäärien kasvun esteiden tunnistaminen ovat keskeisiä lähitulevaisuuden toimenpiteitä. Selvä kehittämisen aihe on edelleen älykkään matka- ja kuljetusketjuajattelun edistäminen ja siihen liittyvien tarpeellisten toimenpiteiden liityntäpysäköintiolosuhteiden, pysäkkien ja muun infran parantamiseksi sekä pendelöijien kokonaisvaltaisten palvelukonseptien kehittämiseksi.

Elinkeinoelämän rakennetta ja verkottumista HHT-käytävän alueella on syytä kartoittaa nykyistä tarkemmin. Kasvukäytävään sisältyviä elinkeinoelämän potentiaaleja ei ole vielä kokonaisvaltaisesti arvioitu, eikä hyötyjä mm. kansainvälisessä markkinoinnissa ulosmitattu. HHT-kasvukäytävä on nyt jo yhtenäinen työmarkkina-alue, ja yritysten kannalta kiinnostava sijoittumisalusta. Elinkeinojen kehittäjiä verkos-

”Aluetaloudet ovat laajentuneet yhden kunnan tai kuntaparin muodostamista suppeista alueista laajoiksi, useamman kunnan ja jopa useamman maakunnan alueelle ulottuviksi kokonaisuuksiksi, joiden sisällä on lähes rajattomasti taloudellisia ja toiminnallisia, toisiaan ruokkivia vuorovaikutussuhteita.”

Anna-Mari Ahonen

projektijohtaja, HHT-kasvukäytävähanke

toyhteistyön kehittäminen ja verkoston rakentaminen on kasvukäytävän ja koko maakunnan tasapainoisen kehittämistyön keskeisimpiä toimenpidekokonaisuuksia.

Oppilaitosten välistä yhteistyötä vahvistetaan HHT-kasvukäytävällä. Ennakoinnin suhteen tarkastelua suoritetaan koko kasvukäytävän muodostaman yhtenäisen työmarkkina-alueen ja sen tarpeiden näkökulmasta. Työelämälähtöisestä osaamisesta ja sitä kautta työvoiman saatavuudesta rakennetaan kasvukäytävän kasvua jatkossakin turvaava kilpailukykytekijä, eräänlainen osaamismatto. Joukkoliikenteen tarjonnan ja toiminnallisuuden kehittyminen mahdollistaa työvoiman ohella myös opiskelijoiden joustavan liikkumisen tämän nauhamaisen työmarkkina-alueen sisällä.

Kanta-Hämeen liikenneinfrastruktuurin ja saavutettavuuden rungon muodostavat Helsinki–Hämeenlinna–Tampere-kasvukäytävälle sijoittuvat päärata ja valtatie 3, Helsinki-Forssa-Pori-liikennekäytävän rungon muodostava valtatie 2 sekä poikittaissuuntaiset valtatie 10 ja kantatie 54 jotka käytännössä ovat Turku–Pietari-liikennekäytävän vaihtoehtoisia reittejä. Kaikkiin niihin sisältyy kehittämistarpeita ohjelma- ja varsinkin strategiakaudella. Tärkeää on myös

turvata henkilöautoilun edellytykset alueilla, joille joukkoliikenteen palvelutaso ei ulotu.

Tavaraliikenteen osalta HHT-kasvukäytävä on merkittävä elinkeinoelämän sijoittumisalusta, logistiikkarakentamisen paikka ja valtakunnallisesti keskeinen liikennekäytävä. Tällaisena se kehittyi edelleen, hyvin linkittyneenä valtakunnan muuhun logistiseen verkostoon. Logistiikkakeskukset muodostavat kasvukäytävän sisällä hallinnon rajoista piittaamatta verkostoja, joiden alueella tukipalveluita hoidetaan jatkossa yhteisesti ja tehokkaasti. Logistiikkakeskukset synnyttävät ympärilleen uutta paikallista yrittäjyyttä.

Yritysten ja logistiikan kuljetusympäristöön vaikuttavat paikallisten muutosten lisäksi voimakkaasti globaalit trendit ja muutospainee. Vihreiden arvojen ja vihreän logistiikan merkitys on jatkuvasti tärkeämpää niin kansallisessa kuin kansainvälisessäkin liiketoiminnassa. Kaikkien toimitus- ja kuljetusketjuissa mukana olevien edellytetään toimivan yhä enemmän vihreiden arvojen mukaisesti. Forssan seudun painopisteinä olevat ekologisuus ja vihreä logistiikka vastaavat hyvin tähän trendiin.

” *Hattulan Merven alueelle kaavailtu uusi liikennejärjestely luo puitteet koko maakuntaa hyödyttävälle hankekokonaisuudelle, jonka työllistämisaikutukset vaikuttavat maakuntarajojen ylikin. Merven alueen yritysten toimintaympäristön kehittäminen ei ole siten vain Hattulan hanke, vaan koko maakunnan yhteinen asia.”*

Janne Teeriahho
kehittämisohtaja, Hattulan kunta

” Arjen kasvukäytävä merkitsee asukkailla laadukkaan asumisen, hyvien palvelujen ja laajalla alueella mahdollisen työssäkäynnin yhdistymistä. Junaliikenteen merkitys laajan työssäkäynnin mahdollistajana on keskeinen. Yrityksille sijoittuminen HHT-vyöhykkeelle tarjoaa mahdollisuuden saada osaavaa työvoimaa ja hyvät logistiset yhteydet. Kehittyvässä ja muuttuvassa maailmassa asumisen ja yritysten tarpeet merkitsevät myös maankäytön, liikenteen ja toiminnan yhteistä, jatkuvaa kehittämistä.”

Reijo Lehtinen

toiminnanjohtaja, Pro Rautatie ry.

ESIMERKKEJÄ HANKEKOKONAISUUKSISTA:

- Helsinki–Hämeenlinna–Tampere (HHT) –kasvukäytävän kehittämiskokonaisuus
 - kasvukäytäväyhteistyön hallinto ja koordinaatio
- Helsinki–Hämeenlinna–Tampere-kasvukäytävän maankäytön ja liikennejärjestelmän yhteenkytkeminen
 - liittymäjärjestelyt sekä liityntäliikenteen ja – pysäköinnin kehittäminen.
- Kaupunkirakenteen, aluerakenteen, asumisen, kaupunkikulttuurin ja kestävän energiantuotannon kehittäminen kasvukäytävillä - Kasvukäytävän muodostaman laajan rakenteellisen kokonaisuuden tutkimus ja visualisointi
 - asumisen uudet avaukset ja ylikunnalliset asumisen kehittämishankkeet
 - ekologinen asuminen
 - paikallista ja alueellista kasvua synnyttävät bioenergiaprojektit
- Ekologinen, tehokas ja älykäs liikkuminen
 - joukkoliikenteen palvelutason ja tarjonnan parantaminen
 - joukkoliikenteen tietojärjestelmien parantaminen kasvukäytävällä
 - vihreä moottoritie ja vihreät logistiikkakeskukset
 - älykäs ja kestävä pendelöinti ja siihen liittyvät matkustuspalvelut
 - liikkuvaa elämäntapaa tukevat muut yksityiset ja julkiset palvelut kasvukäytävällä
 - kasvukäytävä osana ylikansallista liikennekorridorina
- Aktiivinen elinkeinotoiminta ja osaamisen kehittäminen kasvukäytävillä
 - verkostoyhteistyön kehittäminen ja verkoston rakentaminen
 - työelämälähtöisen osaamisen kehittäminen koko kasvukäytävän laajuudella työmarkkina-alueella
- Pääradan: Helsinki–Hämeenlinna–Tampere-yhteysvälin välityskyvyn parantaminen
 - asemanseudut ja seisakkeet osana alueellista liikennejärjestelmää ja koko kasvukäytäväkokonaisuutta, esim. Riihimäen aseman laitureiden uusiminen ja muut asemajärjestelyt
- Valtatien 2 Helsinki–Forssa–Pori palvelutason parantaminen
 - VT2 kunnostuksen loppuun saattaminen
 - varautuminen pitkällä tähtäimellä raideyhteyteen.
- Taajamien ja elinkeino-alueiden sisääntuloyhteydet ja liittymäjärjestelyt
 - valtatie 3 uudet maakunnallisten elinkeinoalueiden tarvitsemat eritasoliittymät, kuten Riihimäen Arolampi, Hämeenlinnan Moreeni ja Hattulan Merve, Forssan seudun liittymätarpeet
- Valtatie 10 järjestelyt Hämeenlinnan kohdalla välillä Hattelmala (vt 3) – Eteläinen
- Itä–länsi-suuntaisten yhteyksien: vt 10/vt12 ja kt 54 kehittäminen
- Humppila Eco-Airport -logistiikka-alueen toteuttaminen ja kehittäminen
 - VT9 ja Turku–Toijala–Tampere-ratayhteyden kehittäminen ja hyödyntäminen
- Perustieverkon kunnon parantaminen ja ylläpito
- Laajenevien ja uusien asumis- ja elinkeinoalueiden kehittäminen
- Joukkoliikenteen palvelutason parantaminen
 - matkaketjut, lippu- ja maksujärjestelmät, reaaliaikaiset liikennepalvelut, uudet yhteisölliset joukkoliikenteen toteutusmuodot, liityntäpysäköinti

“Enemmän elämää”

MONIPUOLINEN ASUMINEN JA HYVINVOINTI

Vuonna 2040 Kanta-Häme profiloituu hyvän arjen ja asumisen hyvinvointimaakuntana laajalla metropolialueella ja HHT-käytävällä. Maakunta hyödyntää ainutlaatuisia ympäristöjään kestävästi uuden liiketoiminnan kehitysalustoina. Asumista ja vapaa-ajan palveluita kehitettäessä luodaan yhä saavutettavampia ja houkuttelevampia kaupunki- ja maaseutu ympäristöjä. Luontopääomaa kestävästi hyödyntäen kehitetään terveyttä ja aktiivisuutta lisääviä palvelumalleja ja -konsepteja. Hyvinvointipalveluja uudistetaan rohkeasti ja uusia hyvinvointipalvelukonsepteja kehitetään.

Yhdyskuntarakennetta kehitetään tasapainoisesti ja kestävästi tukien sekä taajamien että maaseudun kehittämistä ja edistämistä niiden vuorovaikutusta. Kehittämiskäytännöillä tuetaan HHT-vyöhykkeen nauharakennetta ja merkitystä joukkoliikennekäytävänä sekä HFP-vyöhykkeen liikennekäytävän rakentamista. Kehittämiskäytännöillä tuetaan laajan metropolialueen liikennejärjestelmien kokonaisvaltaista kehittämistä siten, että luodaan kasvavia edellytyksiä joukkoliikenteen toimivuudelle ja raideliikenteen vahvistumiselle. Asumisen ja elinkeinotoimintojen kasvu suunnataan yhdyskuntarakenteellisesti kestävästi.

Asutustaajamien, seutukeskusten palveluvyöhykkeiden ja liikenneverkon kehittäminen HHT- ja HFP-vyöhykkeiden varrella

kytketään mahdollisuuksien mukaan toisiinsa. Näin ohjataan pääosa uudisrakentamisesta kehitettävän joukkoliikenteen toiminta-alueille. Asumisen sijoittamisella tuetaan radanvarsi- en pysäkki paikkojen sekä maantieliikenteen joukkokuljetuksen vaihtopaikkojen ja matkaketjujen toimivuutta. Näin luodaan toimivampaa arkea ja hiilineutraalimpaa yhdyskuntarakennetta.

Häme on pitkän historiallisen kehityksen muovaama omintakeinen maakunta, jonka maaseutua, kyläalueita ja kylämaisen asutuksen alueita kehitetään säilyttäen arvokkaan rakennetun kulttuuriympäristön peruspiirteet. Rakenteen eheys luo pohjaa maaseudun palvelujen kehittämiseksi. Kyläalueille laaditaan tai päivitetään maankäytön ohjaamiseksi yleiskaava tai asemakaava.

Kylämaisten alueiden kehittämisessä huomioidaan saavutettavuus, energiatehokkuus, olemassa olevan rakenteen hyödyntäminen, arvokkaihin rakennettuihin ympäristöihin sopeutuminen ja ainutlaatuisten luontoympäristöjen vaaliminen sekä niiden läheisyyden hyödyntäminen.

Asumisesta kaupungeissa, maaseudulla ja maaseudun kylissä kehitetään ekotehokasta, yhteisöllistä ja osallistavaa. Hämmäläisestä asumisesta kehitetään matkasuoritteiden määrän kannalta optimaalista ja julkisten liikennevälineiden käytön osalta houkuttelevaa, sujuvaa ja kannattavaa.

Hämmäläistä asumista kehitetään ympäristöltään, palveluiltaan ja saavutettavuudeltaan houkuttelevina asuinympä-

” Sosiaali- ja terveydenhuolto muodostavat keskimäärin 51 prosenttia kuntien menoista, siis yli puolet. Sote-asioiden järjestelyillä on merkittävä vaikutus kuntien talouteen, kuntalaisten arjen palveluihin ja kuntarakenteeseenkin. - - - Valmistelu on puolentoista vuoden aikana ollut monopolivista ja kirjavaa. Ehkäpä ajatusten vieminen konkreettisemmalle tasolle – millaisia muutoksia kullakin seudulla terveyskeskusten, sairaaloiden, vanhainkotien ja palvelutalojen toimintoihin ja hallintoon olisi tulossa – saa myös linjanvedot realistisemmiksi.”

Johannes Koskinen

kansanedustaja, maakuntahallituksen puheenjohtaja

”

Kanta-Hämeen kulttuuritarjonta on monipuolista. Miltei jokaiselle päivälle löytyy jotain tekemistä, näkemistä tai kokemista. Parhaimpina päivinä joutuu arpomaan mihin kaikkeen osallistuu. Elämysten ja kokemusten takia ei tarvitse matkustaa pääkaupunkiseudulle.”

Hannele Yrjö-Koskinen

toiminnanjohtaja, Fredrika Wetterhoff -säätiö

ristöinä. Asumisessa mahdollistetaan erilaisia innovatiivisia ja yksilöllisiä asumismuotoja.

Hyvinvointipalveluja uudistetaan innovatiivisesti ennaltaehkäisevään ja kustannustehokkaampaan suuntaan. Yhdessä yritystoiminnan kanssa kehitetään terveyttä ja aktiivisuutta parantavia ja ylläpitäviä Hämeen ainutlaatuisen luontoympäristöön tukeutuvia palvelukonsepteja. Palvelujen saatavuus ja palvelujen vastaavuus mm. ikääntyvän väestön muuttuviin tarpeisiin edellyttävät nykyistä joustavampien palveluprosessien kehittämistä ja palvelurakenteiden uudistamista.

Palvelujen järjestämisessä entistä suurempi merkitys

tulee olemaan erilaisilla kumppanuuteen perustuvilla palvelujen tuottamismalleilla sekä yksilökohtaisen palvelusuunnittelun mahdollistavilla ohjausmekanismeilla. Kumppanuus yksityisen, kolmannen ja julkisen sektorin välillä edellyttää myös hyvää koordinaatiota toimijoiden kesken. Hyvinvointitietoisuuden lisäämiseen tähtäävien ja asenteisiin vaikuttavien toimintamallien kehittämisessä tulee kiinnittää huomiota toimintakykyä ylläpitäviin tekijöihin, esim. kuntoutuksellisten toimenpiteiden oikea-aikaiseen kohdentamiseen ja tietoisuuden lisäämiseen terveyttä edistävästä käyttäytymismalleista.

” Kaikkien resurssien hyödyntäminen on viisautta – innovaatiota ja yrittäjyyttä rajapinnoilta.

Luonto, vihreän hyvinvoinnin lähteenä, tuottaa uusia terveyttä ja hyvinvointia edistäviä palvelukonsepteja. Sivuvirtojen parempi hyödyntäminen, luonnonvara-alan osaaminen ja teknologia, energiaratkaisut luovat uutta yrittäjyyttä, uutta työtä – hyvinvointia, kasvua planeettamme rajoissa.”

Outi Myllymaa

projektikoordinaattori, kansallinen hyvinvointiverkosto/luontoinnovaatiot (-syyskuu 2013)

” Ruuhka-Suomi tulee tarvitsemaan yhä parempia liikenneyhteyksiä ja logistisia ratkaisuja ihmisten ja tavaroiden liikuttamiseen, ja tämä kasvava tarve tarjoaa alueen keskukselle, Hämeelle, loistavan mahdollisuuden. Tehdään Hämeestä solmukohta, jossa ihmiset viihtyvät. Alueen koulutus ja osaaminen tarjoavat hyvät puitteet kehittää puhtaan ruuan tuotantoa, luontomatkailua ja ympäristön viihtyisyyttä.”

Sirpa Pietikäinen

Euroopan parlamentin jäsen

ESIMERKKEJÄ HANKEKOKONAISUUKSISTA

- Valmistellaan Kestävä elämäntapa eri aluevyöhykkeillä –ohjelma yhdessä Uudenmaan ja Päijät-Hämeen kanssa - ohjelman avulla lisätään tietoisuutta kestävä elämäntavan edistämisestä kaupunkien, maaseudun ja maaseudun kylien maankäytön ja asumisen edistämisessä sekä avustetaan kuntia yhdyskuntarakenteen kannalta parhaan, monipuolisen ja laadukkaan asemakaavavarannon tuotannossa.
- Monipuolisen ja laadukkaan tonttitarjonnan turvaaminen kaavoituksella ja aktiivisella sekä pitkäjänteisellä maapolitiikalla
- Asumiseen liittyvien toiveiden ja odotusten sekä tulevaisuuden tarpeiden selvittäminen:
- miten asumisen laadullinen kysyntä muuttuu Hämeessä – ottaen huomioon tulevaisuuden isot megatrendit ja haasteet?
- Maaseutuasumisen edistäminen ja vapaa-ajan asumisen kehittäminen sekä niiden kasvun erilaisten mahdollisuuksien kartoittaminen ja luominen
- Yksilöllisen asumisen ratkaisujen edistäminen ja pilottikohteiden toteuttaminen
- Ekologisten asumisen ratkaisujen edistäminen sekä niitä tukevien pilottihankkeiden toteuttaminen maaseudulla ja kaupungeissa
- Vaihtoehtoisten asumismuotojen ja tuotantotapojen kirjon edistäminen ja ylläpitäminen
- Terveyttä ja aktiivisuutta parantavien ja ylläpitävien Hämeen ainutlaatuisen luontoympäristöön tukeutuvien palvelukonseptien kehittäminen (esim. green care –yrittäjyys)
- Asiakaslähtöisten ja joustavien hyvinvointipalveluprosessien kehittäminen
- Hyvinvointitietoisuuden lisääminen ja terveyttä edistävien käyttäytymismallien edistäminen
- Etätyöskentelyn ja monipaikkaisen asumisen konseptien kehittäminen

“Puhtaasti paremmin”

BIOTALOUS JA LUONNONVAROJEN KESTÄVÄ KÄYTTÖ

Vuonna 2040 Kanta-Häme on tunnettu luonnonvaraosaamisestaan ja järkivihreystään. Luonnonvarojen kysyntä, tarjonta ja osaaminen ovat kestävällä tavalla tasapainossa Kanta-Hämeessä ja laajalla metropolialueella. Yrittäjyys ja ympäristö kulkevat sopuisasti rinnakkain.

Alueen toimijat ovat osanneet hyödyntää uusimman tiedon ja jalostaa luonnonvarojen kestävään käyttöön liittyviä uusia tuotteita ja palveluita. Biotalous, luonnonvarojen kestävä käytön ja monipuolisen kierrätysliiketoiminnan pohjalle syntyneet uudet työpaikat ovat vauhdittaneet talouskasvua. Osaaminen on noussut Kanta-Hämeen vetovoimatekijäksi houkutellessaan uusia yrityksiä ja asukkaita. Biotalous, luonnonvarojen kestävä käyttö ja Cleantech-osaaminen ovat myös yksi kilpailuvalttimme kansainvälisillä markkinoilla.

Vuonna 2040 Häme on energiatehokkaasti toimiva, vähäpäästöinen ja hiilineutraali maakunta. Hämeen energian tarve tuotetaan pääosin uusiutuvien energiaravintojen avulla. Ekologista kestävyttä tavoitellaan siten, että toiminnan hyödyt näkyvät myös taloudellisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin lisääntymisenä. Keskeistä on energiatehokkuus, päästöjen vähentäminen ja näihin liittyvän osaamisen vahvistaminen.

Luonnonläheisyys ja kestävä elämäntapa ovat säästäneet luonnonvaroja, vähentäneet päästöjä ja lisänneet asukkaiden hyvinvointia. Vuonna 2025 Hämeen vesien ekologinen tila on hyvä ja Vanajavesi on tunnettu kauniina ja houkuttelevana kansallisasteena koko Suomessa. Hämmäläinen luonto on monimuotoinen, tasapainoinen kokonaisuus, jossa ihmisten yhteys luontoon on arkipäivää.

“Hämeessä ruokasektoriin ja sen kehittämiseen halutaan panostaa myös tulevaisuudessa. Alan kehittämissisio on kuitenkin kirkastettava ja uudet tavoitteet asetettava. Kaikki lähiruoka ei ole luomua ja kaikki luomu ei ole lähiruokaa. Kuluttaja lopulta ratkaisee, kumpaa valitsee. Ruokatuotanto on alueemme voimavara ja kasvaakseen se tarvitsee meiltä yhteisymmärrystä ja laajaa tukea sekä lähi- että luomuruokatuotannon kehittämiseen.”

Päivi Rönni

ohjelmapäällikkö, Kasvua Hämeessä -teemaohjelma, MTK Häme

Kanta-Hämeen talouskasvun yksi vauhdittaja on biotalous ja luonnonvarojen kestävään käyttöön liittyvä osaaminen. Hämeessä on monipuolinen elintarviketalous ja kaikki keskeiset maatalouden tuotantosuunnat. Myös metsävarat ja niiden kasvu on maan huippua ja uusiutuvan energian tuotantomahdollisuudet suuria. Tavoitteena on löytää luonnosta ja uusiutuvista luonnonvaroista innovaatio- ja liiketoimintaa sekä vahvistaa Kanta-Hämeessä olevaa luonnonvaraosaamisen keskittymää, jonka keskeisiä toimijoita ja sopimusosapuolia ovat Hämeen ammattikorkeakoulu, MTT/Luonnonvarakeskus, Helsingin yliopiston yksiköt ja tiedekunnat sekä maakunnan elinkeinojen kehittäjät.

Laajalla metropolialueella tehdään yhteistyötä luonnonvarojen kestävään käyttöön liittyen. Alueella olevaa vahvaa biotalouden osaamista vahvistetaan edelleen. Uutta liiketoimintaa, tutkimusta ja kehittämistyötä kohdennetaan lähiruokaan, biomassojen kiertoon liittyvään osaamiseen, biopolttoaineiden tuotantoon, energian tuottamiseen ja kierrätykseen liittyviin toimintatapoihin sekä vesiosaamiseen.

Toimintatapoihin ja tottumuksiin halutaan vaikuttaa muun muassa energian tuotantoon ja käyttöön liittyvällä neuvonnalla ja opastuksella. Järkivihreyteen kannustetaan kaikilla osa-alueilla niin kansalaisten, yhteisöjen kuin yritystenkin toiminnoissa.

Hämeen sijainti keskellä laajaa metropolialuetta asettaa suuria paineita maakunnan luonnonvarojen käytölle. Maasta kilpaillaan rakentamisen, virkistyskäytön, suojelun sekä maan ja metsätalouden välillä. Luonnonsoran käytön kasvu sekä kalliokiviainesten ja uusiomateriaalien käytön vähäisyys ovat ristiriidassa luonnonvarojen kestävä ja säästeliästä käyttöä koskevien tavoitteiden kanssa.

ESIMERKKEJÄ HANKEKOKONAISUUKSISTA

- Luonnonvara-alan osaamiskeskittymän rakentaminen
 - Käynnistetään Kanta-Hämeen luonnonvara-alan osaamiskeskittymä. Yhteistyössä mm. HAMK, Helsingin yliopisto Lammin biologinen tutkimusasema ja HY tiedekunnat, MTT/ Luonnonvarakeskus ja maakuntien elinkeinon kehittäjät.
- Biotalousliiketoimintaympäristöjen kehittäminen
 - Tehostetaan luonnonvarojen hyödyntämistä, parannetaan materiaali- ja energiatehokkuutta sekä luodaan kestäväan kehitykseen pohjautuvia arvoverkostoja. Synnytetään uusia innovaatioita ja uutta yritystoimintaa.
- Biopolttoaineiden tuotannon edistäminen, Merven bioenergiakeskus
 - Metsäenergian viisas hyödyntäminen ja jalostaminen.
- Envi Grow Park, biojalostamo
 - Tavoitteena luoda Forssan Envitech-yritysalueelle rakentuvasta ekoteollisuuspuistosta ainutlaatuinen biotalouden osaaja, pitkälle jalostettuihin tuotteisiin tähtäävien ideoiden tuotteistaja sekä teknologian ja liiketoiminnan toiminta-alusta. Biojalostamo on rakentumassa Envi Grow Parkin ytimeksi
- Kestävä kiviaineshuolto laajalla metropolialueella
 - Kiviainesten ja uusiomateriaalien kestävä käyttö ja kierrätyksen edistäminen. Kiviainesten käyttäjien hankintaosaamisen ympäristömyönteisyyden lisääminen.
- Työtä luonnosta
 - Suomalaisen luonnon monimuotoisuuden ja mahdollisuuksien hyödyntäminen kestäväällä tavalla. Tavoitteena on luoda mahdollisuuksia uusille innovaatioille ja yritystoiminnalle. Yhteistyöllä vahvistetaan alueiden kilpailukykyä sekä sosiaalista ja taloudellista hyvinvointia.
- Ruokamaakunta Häme
 - Ruoka-alan kokonaisvaltainen kehittämisstrategia. Kestävien ruokajärjestelmien kehittäminen. Lähiruoan jakeluverkostojen kehittäminen. Ruokatuotteita kansainvälisille markkinoille.
- Vanajavesikeskuksen hankkeet
 - Vanajavesikeskus työskentelee alueen vesistöjen, ympäristön ja maiseman tilan parantamiseksi. Tavoitteena on vesien hyvä ekologinen tila sekä koko Vanajaveden alueen vetovoiman lisääminen.
- Vesien hoidon toimenpideohjelmassa esitettyjen toimenpiteiden toteuttaminen vesien hyvän ekologisen tilan saavuttamiseksi
- Vesistöihin liittyvän tiedonkeruun ja tutkimuksen edistäminen
- Pohjavesiselvitysten ja –tutkimusten toteuttaminen
 - pohjavesitutkimukset erityisesti maankäytöllisesti kriittisillä alueilla ja rakenneselvitykset laaja-alaisilla pohjavesialueilla
- Tuulivoimatuotannon edistäminen kestävästi ja ympäristöön sopeuttaen
- Hevosklusteri
 - Lounais-Hämeen hevosalaan liittyvän osaamiskokonaisuuden kokoaminen ja voimistaminen. Alueella jo olevien useiden alan toimijoiden yhteistyönä toteutettavat tavoitteelliset kehittämistoimenpiteet, joilla muotoutuva alan klusteri nostetaan valtakunnalliseksi alan kärjeksi.
- Julkiset hankinnat ja investoinnit sekä niiden hyödyntäminen uusien liiketoimintojen pilotoinnissa.
- Järkivihreyden juurruttaminen maakunnan toimintatavaksi ja energianeuvontakonseptin luominen

Hämeen pohjavedet ovat vielä pääosin puhtaita ja hyvälaatuisia, mutta monin paikoin rakentamisen ja liikenteen tarpeet uhkaavat heikentää pohjavesien tilaa. Hämeen pintavesien tila on paikoin huolestuttava ja hyvän tilan saavuttaminen edellyttää määrätietoista ja pitkäaikaista toimenpiteitä. Hämeen vedet ja alueen rikas kulttuuriperintö houkuttelevat tuhansia matkailijoita nauttimaan näkemyksistä, elämyksistä sekä alueen muista palveluista. Ekosysteemipalvelujen turvaaminen on tärkeää ihmisen hyvinvoinnin kannalta. Ihmisten virkistyessä virkistyy myös elinkeinoelämä.

”Kiinaakin fiksumpi”

VALMISTAVAN TEOLLISUUDEN MAHDOLLISUUDET

Vuonna 2040 Kanta-Häme profiloituu teollisuusyritysten toiminnan ja tuotekehityksen uudistajana. Saavutettavuus ja toimivat logistiset ketjut tekevät maakunnasta houkuttelevan sijoittumiskohteen valmistavalle teollisuudelle. Tavoitteena on luoda uutta liiketoimintaa ja uusia kansainvälisen mittakaavan konsepteja ja ratkaisuja. Pk-yritysten T&K –toiminnan edistämisen kautta ratkaisuja voidaan luoda nopeammin ja yhdistää niitä veturiyritysten tuotteiden kanssa. Näin voidaan avata kansainvälisiä markkinoita myös pk-yrityksille. Monipuolinen teollinen ekosysteemi mahdollistaa tuotekehityksen nopeutumisen.

Metalliteollisuus on Kanta-Hämeen merkittävin teollisuuden toimiala, jonka 350 yritystä työllistävät yli 5000 henkilöä. Hämeenlinnan seutua kehitetään ohutlevytekniikan ja teräsrakentamisen huippuosaamisen keskittymänä Suomessa käsittäen tutkimuksen ja opetuksen kehittämisen, pk-yritysten kehittämisen sekä demonstraatiokohteet. Forssan seudulla painoaloja ovat elektroniikka ja ympäristöteknologia sekä Riihimäen seudulla nostaminen ja siirtäminen. Digitaalisten tuotekehitysalustojen mahdollisuuksia hyödynnetään erilaisten osaamisten solmukohtana.

Kanta-Hämeen saavutettavuus eri kuljetusmuodoin on hyvä. Maakunnan sijainti kasvu- ja kuljetuskäytävien solmukohdassa luo hyvän pohjan logistiikan toimivuudelle ja valmistavan teollisuuden toiminnalle. Alueelta on hyvät yh-

ESIMERKKEJÄ HANKEKOKONAISSUUKSISTA

- Teräsrakentamisen osaamiskeskittymä
- sopimus yhteistyöstä Tampereen teknillisen yliopiston, HAMK:n, Koulutuskuntayhtymä Tavastian, Hämeenlinnan kaupungin ja kehittämissyhtiön kesken.
- Pk-yritysten tutkimus- ja kehitystoiminnan edistäminen
- Teollisten yritysten kilpailukykyohjelma
- rakennetaan tiiviissä yhteistyössä yritysten kanssa toimintasuunnitelma teollisten yritysten toimintaedellytysten turvaamiseksi ja parantamiseksi sekä yritysten keskinäisen yhteistyön vahvistamiseksi ja logistisen sijainnin hyödyntämiseksi
- Kasvusopimus- ja Inka –painopisteiden jatkokehittäminen ja toteuttaminen, Hämeenlinnan seutu
- valmistautuminen ohjelmien välitarkasteluihin ja mahdollisiin jatkohakuihin, kumppanuudet Inka-klustereiden kanssa
- Vihreän logistiikan kehittäminen Forssan seudulla
- Seutukaupunkipilotin toteuttaminen, Forssan seutu
- Etelä-Suomen yhteinen Cleantech-liiketoimintaohjelma
- Korkeakoulukeskuksen rakentaminen ja yhteistyön vahvistaminen
- Saavutettavuuden, kuljetuskäytävien, liikenneväylien ja liityntäratkaisujen kehittäminen

” Olemme kehittäneet Forssan seudulle melkoisen terävän elinkeinostrategian, jossa uusiutuva energia, ympäristö, hyvinvointi, vihreä logistiikka ja kestäväan kehitykseen tähtäävä teknologiateollisuus ovat kärkinä. Keskittyminen mm. kierrätys- ja energia-alaan on todella kannattanut ja nyt puhutaan jo sadoista uusista työpaikoista ja satojen miljoonien investoinneista.”

Timo Lindvall

toimitusjohtaja, Forssan Seudun Kehittämiskeskus Oy (-kesäkuu 2013)

teydet Suomen merkittävimpiin satamiin sekä Helsinki-Vantaan ja Tampere-Pirkkalan lento-asemille. Monet maakunnan elinkeinoelämän kuljetuksiin liittyvät haasteet ja ongelmat onkin ratkaistava Kanta-Hämeen ulkopuolella. Saavutettavuuden lisäksi Kanta-Hämeen runsaat luonnonvarat (esim. maa-ainekset, metsät, vesivarat) tarjoavat mahdollisuuksia kehittää näihin luonnonvaroihin pohjautuvaa jatkojalostusta ja energiantuotantoa.

Tiekuljetuksilla on Kanta-Hämeen maakunnan elinkeinoelämälle erittäin suuri merkitys. Alueen tärkeimmistä teollisuuden aloista metalliteollisuus, elintarviketeollisuus, rakennusaineteollisuus ja teknologiateollisuus ovat tyypillisesti tiekuljetusten varassa toimivia aloja. Tiekuljetusten tär-

keyttä korostavat myös alueella sijaitsevat lukuisat teknisen tukkukaupan ja elintarviketeollisuuden varastot. Taajamien sisääntuloyhteyksillä ja liittymäjärjestelyillä on tärkeä merkitys elinkeinojen ja työpaikka-alueiden toimivuudelle ja kehittämiselle.

Kanta-Hämettä kehitetään vahvimaksi yrittäjyysmaakunnaksi. Kunnat ja maakunta toimivat yrittäjäaktiivisesti, yrittäjyysvaikutukset huomioidaan päätöksenteossa. Yrittäjäkasvatus ja -koulutus ovat keskeisellä sijalla kouluissa ja oppilaitoksissa. Yrittäjät toimivat verkostomaisesti maakunnassa ja Suomessa osallistuen aktiivisesti yhteiskunnan kehittämiseen.

” Hämeen liitto ja kantahämäläiset kunnat ovat tarttuneet härkää sarvista ja osoittaneet halunsa olla edellä kävijöitä päätöksensä yritysvaikutusten arvioinnissa. Oikein toteutettuna arviointi parantaa valmistelun laatua, osallistaa kansalaisia ja tuo parempia tuloksia hämäläisten työpaikkojen ja toimeliaisuuden tueksi.”

Juha Haukka

toimitusjohtaja, Hämeen yrittäjät

”Kotipesä kunnossa – matkalla maailmalle”

KANSAINVÄLISTYMINEN JA VETOVOIMA

Vuonna 2040 Kanta-Hämeen kotimarkkina-alueita ovat lähialueet, Itämeren alue, Eurooppa ja koko maailma. Tavoitteena on, että kasvuhakuisia, kansainvälisille markkinoille suuntautuneita yrityksiä on yhä enemmän. Pietari ympäristöineen ja muut lähialueet ovat erityinen painopistesuunta. Maahanmuuttajien määrä on kasvanut merkittävästi.

Vetovoima on maakunnan keskeisimpiä menestystekijöitä. Vetovoima perustuu mielikuviin ja todellisuuden niiden takana. Häme on brändi, lupaus korkeasta laadusta, joka sisältyy kaikkeen tekemiseen maakunnassa. Maakunnalliseen markkinointiin haetaan uusia keinoja tehdä Hämeen yrittämisen, asumisen, matkai-

lun, opiskelun ja työnteon vetovoimatekijöitä tunnetuksi, myös kansainvälisesti.

Maakunnan kansainvälistymisen kärki on yritysten kansainvälistymisessä. Tavoitteena on, että maakunnan yritykset näkevät kansainvälisyyden oman kehittymisensä keskeisenä mahdollisuutena. Pienten yritysten kynnyksestä kansainväliseen liiketoimintaan tulee alentaa. Työntekijä- ja opiskelija harjoitteluja lisäämällä voidaan saada kontakteja vientimarkkinoille. Yritysten suuntautumista Venäjän markkinoille helpottavia toimenpiteitä edistetään. Yrityksille suunnataan toimenpiteitä, jotka johtavat uusiin kontakteihin ja mahdollisuuksiin kasvattaa omaa liiketoimintaansa. Pk-yritysten Venäjä-osaamista nostetaan korkeakoulujen kanssa yhteistyössä.

Toinen merkittävä kansainvälistymisen painopiste on matkailun kehittäminen. Hämeen ainutlaatuinen luonto yhdistettynä rikkaaseen kulttuurihistoriaan luo houkuttelevan ympäristön luonto-, metsästys- ja kalastusmatkailulle. Matkailusektorin kasvumahdollisuuksia on erityisesti venäläisten matkailijoiden osalta. Matkailuyritysten yhteistyötä lisätään. Tavoitteena on räätälöidä houkuttelevia matkailupaketteja venäläisille turisteille. Kansainvälisessä matkailumarkkinoinnissa tehdään yhteistyötä.

Markkinoinnin kohderyhmä Venäjällä segmentoidaan, ja markkinointi suunnataan potentiaalisimpaan kohderyhmään. Matkailuyritykset myös lisäävät valmiuksiaan palvella

© European Union 2012 - European Parliament

venäläisiä turisteja. Terveysmatkailun osalta selvitetään kasvumahdollisuuksia. Uuden vuoden matkojen lisäksi kesän ja syksyn markkinointia venäläisten keskuudessa lisätään.

Kotikansainvälistymisen avulla luodaan edellytyksiä sekä vienti- että matkailuyritysten kansainväliseen toimintaan. Erityisesti edistetään venäjän kielen opiskelua Hämeen alueella, tavoitteena nostaa venäjän kielen suosiota koululaisten

ja lukiolaisten keskuudessa. Lisäksi jo työmarkkinoilla oleville kieltä osaamattomille tulee luoda mahdollisuuksia opiskella venäjän kieltä.

Opiskeluun ja työhön perustuvaa maahanmuuttoa edistetään työvoimatarpeiden tyydyttämiseksi huolehtimalla kotoittamisen edellytyksistä.

Kanta-Hämeellä on kaikki menestymisen mahdollisuudet ja olosuhteet tehdä koko maakunnasta vetovoimainen. Hämeenlinnan kaupunki on sitä vahvasti rakentamassa omalta osaltaan. --- Tulevaisuus täytyy itse tehdä, työkalut ovat olemassa. Erityisesti täällä. Vetovoimaisuus luo elinvoimaa."

Timo Kenakkala

kaupunginjohtaja, Hämeenlinna

Matkailu on mukavaa, kuten tiedämme, mutta jotta siitä saadaan kaikki hyöty irti pitää se ottaa elinkeinona ja toimialana vakavasti. Seutumme yhtenä suurimpana työllistäjänä matkailuelinkeino on merkittävä, mutta sitä pitää kehittää määrätietoisesti ja se pitää olla mukana joka ikisessä strategiassa ja linjauksessa."

Kati Tiitola

toimitusjohtaja, Hämeen Matkailu Oy

Venäjän läheisyys ei näy meillä vielä niin selkeästi kuin esimerkiksi Etelä-Karjalassa, Kymenlaaksossa tai Uudellamaalla, mutta tulevaisuudessa tilanne on varmasti toinen. Viisumivapaus Venäjän kanssa voi olla totta jo 10 vuoden päästä. - - - Palvelusektorilla, ja erityisesti matkailualalla pitäisikin nyt miettiä jo vakavasti viisumivapauden vaikutuksia ja aloittaa siihen valmistautuminen."

Terhi Saarenoja

suunnittelija, Hämeen liitto

Tasapainoinen suhtautuminen maahanmuuttoon on avain toimivaan ja kestävään maahanmuuttopolitiikkaan. Mahdollisuudet ja haasteet on kohdattava avoimesti, virheistä opittava ja toimivia käytäntöjä vahvistettava. Tavoitteena tulee olla se, että jokainen maahanmuuttaja löytää paikkansa yhteiskunnan rakentajana. Rakentajia olivat myös ne aikansa maahanmuuttajat, jotka olivat perustamassa yrityksiä kuten Stockmann ja Finlayson."

Päivi Räsänen

sisäasiainministeri

ESIMERKKEJÄ HANKEKOKONAISUUKSISTA

- Hämeen toimipisteet Brysselissä ja Pietarissa
- Maakunnallinen Venäjän markkinoille tähtäävä matkailun yhteishanke
- Kansainvälisten rahoituslähteiden hyödyntäminen, Interreg -ohjelmien ohella kehittämistoimenpiteiden ja -hankkeiden rahoittamisessa hyödynnetään EU:n erillisohjelmia, kuten Horizon 2020, COSME ja Life +
- Kansainvälinen resurssikeskus maahanmuuttajille
- Sibeliuksen 150-juhlavuoden hyödyntäminen
- Venäjän kielen opetuksen yhteistyö- ja edistämishanke Hämeen maakunnan kunnissa
- Etelä-Suomen yhteinen Venäjän osaamisen ja liiketoiminnan ohjelma
- Työperäisen maahanmuuton ohjelma

HÄMÄLÄINEN TOIMINTATAPA

Hämeen kehittäminen perustuu aloitteelliseen ja aktiiviseen yhteistyöhön, neuvottelemiseen ja verkostoitumiseen. Yhteistyötä tarvitaan maakunnan sisällä, mutta yhä enemmän maakuntarajojen yli, valtakunnallisesti ja kansainvälisesti.

Hämäläinen yhteistyön toimintatapa on jatkuvasti uudistuva, strategisia tavoitteita toteuttavia toimia hakeva ja löytävä. Aluekehittäjien työn vaikuttavuus Kanta-Hämeen alueella paranee edelleen ja näkyy vetovoimatekijänä kansallisella ja kansainvälisellä tasolla.

Kanta-Hämeen aluekehittäjien verkosto HämePro koostuu kehittämisen ammatilliset pysyvään yhteistyöhön. HämePro on ollut tämän Häme-ohjelman tärkein käytännön valmistelijä, erityisesti maakunnan kärkiä haettaessa. Kanta-Hämeen edunvalvontaverkosto kokoaa maakunnan voiman yhdessä päätetyn kehittämisnäkemys toteuttamisen taakse.

Korkeakoulukeskuksen toiminta on koko Kanta-Hämeen maakunnan kattavaa. Sen toiminta tukeutuu vahvoihin HAMKin Hämeenlinnan, seutukaupunkien ja luonnonvara-alan kampuksiin. HAMKin hajautettu toimipisteverkosto on välttämätön koko Kanta-Hämeen palvelemisessa, kehittämisessä ja elinvoimaisuuden säilyttämisessä. Hämeenlinnan Korkeakoulukeskus on vuoteen 2015 mennessä Suomen suurin ammattikorkeakoulupohjainen innovaatiokeskittymä.

Luonnonvara-alan ja teräsrakentamisen osaamiskesk-

ttymät kokoavat sopimus pohjaiseen yhteistyöhön HAMK:n, maakuntaa ympäröivät yliopistot, tutkimuslaitokset (kuten MTT/Luonnonvarakeskus), ammatilliset kouluttajat, elinkeinon kehittäjät sekä johtavat yritykset verkostoihin. Tavoitteena on uudenlainen yliopisto- ja korkeakouluosaamisen kokoaminen yritystoiminnan luomiseksi ja vahvistamiseksi.

Toteutettaessa alkavalla ohjelmakaudella EU:n rakennerahastoista ja kotimaisista rahoituslähteistä rahoitettavia hankkeita, erityistä huomiota kiinnitetään niillä aikaansaataviin pysyviin työpaikkoihin sekä yritys- ja liiketoiminnan kehittämiseen.

Kanta-Häme sijaitsee oivallisesti kansainvälisten kasvukäytävien risteyskohdassa. Kansainvälinen yhteistyö vahvistuu Etelä-Suomen yhteistoiminta-alueen kumppanuuksia hyödyntämällä mm. Itämeren alueiden verkostoa (BSSSC).

Maan hallituksen elokuussa 2013 päättämän metropolihallinnon muodostuminen saattaa heijastua myös Kanta-Hämeen alueelle. Lähivuosina edessä saattaa olla myös laajempi aluehallinnon uudistaminen muun muassa kuntarakenteiden muutosten seurauksena. Kanta-Hämeen toiminnallinen yhteistyö laajalla metropolialueella jatkuu luontevana kaikkiin suuntiin. Maakunta pidetään itsenäisenä niin kauan kuin se on tarkoituksenmukaista. Mahdollisissa muutoksissa Kanta-Hämeen maakunnan alue pidetään yhtenä kokonaisuutena.

” Vaikka ilmassa on uhkia, tarjoavat kuntaliitokset elinkeino- ja kehitysyhtiöille myös suuria mahdollisuuksia. Fiksusti hoidettuina ja osaavissa käsissä ne ovat tulevaisuuden tekijöitä ja juuri niitä strategisia työkaluja, joiden avulla turvataan aluekehitystä ja Suomen kiinnostavuus sijaintipaikkana myös ulkomaisten yritysten silmissä. Onnistuminen kuitenkin edellyttää nykyistä tiukempaa seudullista yksituumaisuutta, sitoutumista yhteisiin tavoitteisiin ja päällekkäisyyksien purkamista.”

Kirsi Aaltio

toimitusjohtaja, Hämeen kauppakamari

HÄMÄLÄINEN TOIMINTATAPA, ESIMERKKEJÄ:

- Korkeakoulukeskus
 - Hämeen ammattikorkeakoulun ympärille kehittyy Suomen suurin ammattikorkeakoulupohjainen innovaatiokeskittymä ja läsnäolo kaikilla seuduilla
- Luonnonvara-alan osaamiskeskittymä
- Teräsrakentamisen osaamiskeskittymä
- HämePro, maakunnan kehittäjien verkosto
- Kanta-Hämeen edunvalvontaverkosto
- Etelä-Suomen yhteistoiminta-alue
- Itämeren alueiden verkosto, BSSSC

” Ei riitä, että toimimme, kuten aina ennenkin on toimittu, vaan rohkea uudistumiskyky ja innovointi voi muodostaa hyvän pohjan kuntasektorinkin varautumiseen tulevaisuuden haasteisiin. Reagointivalmiutta tulisi kehittää ja modernia teknologiaa hyödyntää. Kumppanuus yksityisen ja kolmannen sektorin kanssa voi monessa asiassa muodostaa merkittävän kilpailuetekijän niille, jotka siihen panostavat.”

Sami Sulkko
kaupunginjohtaja, Forssa

” Suuret teot eivät synny yksilöistä vaan joukkueesta. Opetus, tutkimus ja kehittäminen eivät ole niin haavoittuvia yhdessä tehden. Hämeenlinnan korkeakoulukeskuksen rakentaminen on hyvä esimerkki teknologiakeskus InnoParkin, Kehittämiskeskus Hämeen, Hämeenlinnan kaupungin ja HAMKin hyvästä yhteisestä näystä ja tahdosta tehdä yhdessä työtä. Samoin kaikki muutkin alueen kehittämissyhtiöt, kunnat ja Hämeen liitto muodostavat toimivan yhteistyö ja kehittäjäverkoston. Avoimeen toimintakulttuurin kuuluu vahva yhdessä kehittämisen ja tekemisen malli. Kun näky tulevaisuudesta ja tavoitteet ovat yhteiset, voidaan saavuttaa enemmän.”

Pertti Puusaari
rehtori, Hämeen ammattikorkeakoulu

” Ikääntyneen väestön voimavarat ovat monimuotoisia. Heillä on kokemusta erilaista ongelmanratkaisutavoista sekä harkintakykyä ja luovuutta tehdä omaan elämäntyyliinsä sopivia valintoja. Ikäihmisten yhteisölliset voimavarat ovat muotoutuneet elämän aikana vuorovaikutuksessa erilaisten ihmisten kanssa. Niiden ylläpitäminen edellyttää ihmisen jatkuvaa omaa aktiivisuutta, jota järjestötyö edustaa parhaimmillaan. Tietysti toivon, että kolmannen sektorin toimijoiden, myös eläkeläisjärjestöjen osaamista hyödynnettäisiin eri päätöksentekotasolla.”

Ossi Lapisto
Hämeen piirin eläkeläisjärjestöjen neuvottelukunnan jäsen

HÄME-OHJELMAN RAHOITUS

Häme-ohjelman tehtävänä on osoittaa Kanta-Hämeen kehittämisen suunta ja koota kaikki mahdolliset voimavarat sen toteuttamiseksi. Häme-ohjelmaa toteutetaan EU:n, valtion, kuntien, yritysten, järjestöjen ja muiden toimijoiden voimavaroilla. Rahoituksen niukentuessa hankkeiden osumatarkkuuden tulee olla entistäkin parempi. Rahoitusta on koottava ketterästi ja joustavasti, uusiakin lähteitä luovasti käyttäen.

Kansallinen rakennerahasto-ohjelma on ohjelmakaudella 2014–2020 edelleen keskeinen kehittämisen väline, vaikka rahoitus onkin entistä alhaisemmalla tasolla. Manner-Suomen kansallinen rakennerahasto-ohjelma on valmisteltu yhteen, monirahastoiseen ohjelmaan, jonka toimintalinjat ovat pk-yritysten kilpailukyky, uusimman tiedon tuottaminen ja hyödyntäminen, työllisyys ja työvoiman liikkuvuus, koulutus, ammattitaito ja elinikäinen oppiminen sekä sosiaalinen osallisuus ja köyhyyden torjunta. Kanta-Hämeessä käytävissä olevat EAKR- ja ESR-rahoitusmahdollisuudet lienevät koko tulevalle ohjelmakaudella vastinrahoineen yhteensä noin 25 miljoonaa euroa.

Maaseutuohjelma on tulevallakin ohjelmakaudella hyvin merkittävä kehittämistyökalu Kanta-Hämeessä. Maaseutuohjelman kautta käytävissä oleva rahoitus säilynee vähin-

tään entisellään. Maaseutuohjelman toteuttaminen Kanta-Hämeessä perustuu Hämeen maaseutustrategiaan, jonka painopisteitä ovat biotalous, ruokaketju, metsä, matkailu ja asuminen.

Euroopan alueellisen yhteistyön ohjelmien (Interreg) rahoitus säilyy tulevalle ohjelmakaudella ennallaan tai jopa kasvaa. Kanta-Hämeen toimijat voivat osallistua Keskeisen Itämeren ohjelmaan (Central Baltic), Itämeren alueen ohjelmaan (Baltic Sea Region) sekä koko Euroopan kattavaan Interreg Europe -ohjelmaan. Ohjelmien teemat liittyvät mm. innovaatioihin, saavutettavuuteen, yritystoiminnan kehittämiseen ja ympäristönsuojeluun.

Euroopan Unionin rahoituksessa korostuvat jatkossa innovaatiot, tutkimus ja yrittäjyys. Suoraan Brysselistä haettavat ohjelmat, kuten HORIZON 2020, COSME ja LIFE+ ovat vaativia rahoitusvälineitä, mutta niiden kautta kanavoidaan erittäin merkittäviä rahoitusvirtoja. Ohjelmien hyödyntäminen vaatii tiivistä yhteistyötä maakunnan sisällä sekä kansainvälisten ja kansallisten kumppaneiden kanssa.

Maakunnan kehittämisrahan taso on pienentynyt Kanta-Hämeessä alle 200 000 euroon vuodessa. Maakunnan kehittämisraha on kuitenkin joustava, Hämeen liiton hallinnoima rahoitusväline, jolla on mahdollista toteuttaa pienehköjä kehittämishankkeita ja käynnistää suurempien hankkeiden valmistelua.

Kunnat ovat erittäin merkittäviä maakunnan kehittämissuunnitelmien rahoittajia ja toteuttajia. Edunvalvonnalla vaikutetaan valtion budjettiin Kanta-Hämeen hankkeiden toteuttamiseksi.

Häme-ohjelman hankekohtaiset rahoitussuunnitelmat ja -lähteet esitetään vuosittain laadittavassa toimeenpanosuunnitelmassa, joka tarkentaa ja täsmentää maakunnan hankkeiden toteuttamisaikataulua, -järjestystä sekä rahoitusta. Toimeenpanosuunnitelma laaditaan Hämeen liiton johdolla läheisessä yhteistyössä erityisesti Hämeen ja Uudenmaan ELY-keskusten, kuntien sekä elinkeinojen kehittämissuunnitelmien kanssa. Toimeenpanosuunnitelmassa esitetään myös yhteistoiminta-alueen maakuntien yhteiset hanke-esitykset, joiden rahoituksesta pyritään neuvottelemaan ministeriöiden kanssa.

HÄME-OHJELMAN SEURANTA

Maakunnan tilan kehittymisestä ja Häme-ohjelman toteutumisesta annetaan säännöllisesti seurantaraportti maakuntavaltuustolle sekä ohjelmaa toteuttaville yhteistyökumppaneille. Seurannan perusteella tehdään tarvittavia muutoksia ohjelman painotuksiin ja toteutukseen.

Häme-ohjelmalle laaditaan vuosittain toimeenpanosuunnitelma, jossa esitetään keskeisimmät toteutettavat hankkeet ja niiden rahoitus. Toimeenpanosuunnitelma laaditaan yhteistyössä kuntien, seutujen, ELY-keskusten ja muiden yhteistyökumppaneiden kanssa.

Häme-ohjelmassa asetetaan määrällisiä tavoitteita sekä pitkällä tähtäimellä aina vuoteen 2040 että maakuntaohjelmakaudelle 2014-2017:

- väestön määrä ja muutos
- luonnollinen väestömuutos
- muuttoliike
- vanhusuoltosuhte

- työttömyysaste
- työllisyysaste
- nuorten työttömyys
- pitkäaikaistyöttömyys
- työpaikkojen ja työvoiman määrä

- bkt/asukas
- kasvuyritysten määrä
- viennin osuus tuotannosta

- tutkinnon suorittaneiden osuus
- peruskoulun jälkeistä tutkintoa vailla olevat 25–29-vuotiaista

Tarpeen mukaan seurataan myös muita Häme-ohjelman toteutumista ja maakunnan sekä sen osien kehitystä kuvaavia tunnuslukuja

YMPÄRISTÖSELOSTUS, -ARVIOINTI JA -SEURANTA

OHJELMAN TOTEUTTAMISEN ARVIOINTIMENETTELY

Ohjelmaan sisältyvien hankkeiden vaikutusten arviointia täsmennetään vuosittain laadittavien toteuttamissuunnitelmien yhteydessä. Hankkeen toteuttajan tehtävänä on arvioida todennäköisiä vaikutuksia päästöihin, kulutukseen, tuotantoon ja energiaan, alue- ja yhdyskuntarakenteeseen, luontoon, ihmisiin, liikenteeseen, tutkimukseen ja koulutukseen, kansainväliseen yhteistyöhön ja sisältääkö hanke huomattavia kielteisiä ympäristövaikutuksia.

HÄMEEN YMPÄRISTÖN NYKYTILAN OMINAISPIIRTEET JA KEHITYS

Luonto ja maisema

Kanta-Hämeen luonto on monimuotoinen. Maisemalle on ominaista peltojen, järvien ja metsien mosaiikki, harjuselänteet ja arvokkaat kulttuuriympäristöt. Asutuksen historia on nähtävissä kivikaudesta nykypäivään. Rakentaminen ja taloudellinen toiminta vaikuttavat luonnon kirjoon. Rantavyöhykkeet ovat maakunnassa voimakkaasti rakennettuja.

Kulttuuriympäristö

Kanta-Hämeessä on runsaasti valtakunnallisesti merkittäviä rakennettuja kulttuuriympäristöjä. Hämeen rakennusperinnölle on ominaista moniarvoisuus sekä pitkät aikakerrostumat. Maakunnallisina erityispiirteinä ovat keskiaikainen linna, keskiaikaiset kirkot, kylät, tielinjat, runsas kartanokulttuuri torppineen, tiilirakentaminen, rautatie-, maanpuolustuksen ja julkishallinnon rakentaminen sekä talonpoikaistalot.

Pintavedet

Kanta-Hämeessä on yli 800 järveä ja lampea sekä virtavesiä lähes 2 700 km. Kanta-Hämeen luokitelluista järvistä ekologisesti erinomaisessa tilassa on 18 %, hyvässä tilassa 42 %,

tydyttävässä 33 % ja välttävissä tilassa 7 %. Vanajaveden reitti on suurelta osin tyydyttävässä tai välttävissä tilassa.

Pohjavedet ja maaperä

Reunamuodostumien ja pitkäikäisharjujen ansiosta Kanta-Hämeessä on paljon pohjavesialueita. Pohjavedet ovat pääosin puhtaita ja hyvälaatuisia ja kelpaavat sellaisenaan talousvedeksi. Pohjavesille kohdistuu useilla alueilla merkittäviä uhkia asutuksesta, tuotannosta ja liikenteestä.

Ilma ja melu

Ilmanlaatu on poikkeustilanteita lukuun ottamatta terveellisen elinympäristön vaatimusten mukainen. Ilmansuojelutoimenpiteet ovat vähentäneet teollisuuden ja energiantuotannon päästöjä ilmaan, mutta samalla liikenteen suhteellinen osuus ilman pilaajana on lisääntynyt. Liikenne on myös merkittävin melun aiheuttaja.

HÄME-OHJELMAN YMPÄRISTÖTAVOITTEET

Hämeen ympäristöstrategian mukaan "Häme säilyy elinvoimaisena ja ympäristö paranee: puhtaat vedet, hyvä ilman laatu, monimuotoinen luonto, terveellinen elinympäristö ja rikas kulttuuriympäristö. Häme ja hämäläiset vastaavat osaltaan ilmastonmuutoksen hillinnästä ja siihen sopeutumises-ta." Häme-ohjelma toteuttaa ympäristöstrategian tavoitteita ja linjauksia.

Luonnon tuottokyky ja luonnonarvot säilytetään sekä ympäristön tilaa parannetaan. Kulttuuriympäristöjä vaalitaan asianmukaisesti. Ympäristöriskejä ennakoidaan ja ehkäistään. Uusiutumattomia luonnonvaroja käytetään säästeliäästi ja tasapainoisesti käytettävissä oleviin varoihin nähden.

Alue- ja yhdyskuntarakennetta, liikennejärjestelmiä ja -verkostoja sekä yhdyskuntatekniikkaa kehitetään päästöjen kannalta edullisesti ja taloudellisesti.

HÄMEEN MAAKUNTAOHJELMAN TOTEUTTAMISEN MERKITTÄVIMMÄT VAIKUTUKSET

Häme-ohjelman vaikutuksia arvioidaan SOVA-lain mukaisesti. Keskeistä arvioinnissa on ohjelman linjausten ja esille nostettujen kehittämistoimenpiteiden vaikutukset suhteessa kehittämisen periaatteisiin, määrällisiin tavoitteisiin, ohjelman ja myös Hämeen ympäristöstrategia ympäristötavoitteisiin.

Vaikutukset luontoon

Taloudellinen toimeliaisuus, positiivinen asukasmäärän ja työllisyyden kehitys merkitsevät luonnonvarojen kulutuksen lisääntymistä. Vetovoiman myötä tuoma matkailijoiden määrän kasvu lisää luontoon kohdistuvaa kulutusta ja käyttöä.

Häme-ohjelman toteuttamisessa otetaan huomioon luonnonsuojelun tarpeet. Tarvittaessa vaikutukset arvioidaan maakuntaohjelman käytännön toteuttamisessa hankekohtaisesti.

Vaikutukset ihmisiin

Yritysten toimintaympäristöjen kehittyminen parantaa yritysten kilpailukykyä. Yritysten toimintaedellytysten ja -ympäristöjen kilpailukykyyn vahvistuminen vaikuttaa myönteisesti maakunnan asukkaiden työllisyyteen ja taloudelliseen turvallisuuteen.

Ohjelman toimenpiteillä pyritään muun muassa siihen, että Häme tunnetaan ihmisen, luonnon ja rakennetun ympäristön harmoniasta ja, että Hämeessä ihmisten olisi hyvä asua turvallisessa, levollisessa ja luonnon läheisessä ympäristössä, jossa yksilöllisyys ja ihmisistä huolehtiminen ovat etusijalla. Jos tämä tavoite voidaan myös käytännön hankkeiden valinnassa ja kohdentamisessa toteuttaa vaikutukset ihmisiin ovat pääsääntöisesti positiivisia.

Vaikutukset päästöihin

Ohjelman vaikutukset päästöihin ovat kaksisuuntaisia. Elinkeinotoimintojen vilkastuminen ja kuljetusten lisääntyminen lisäävät mahdollisia päästöriskejä. Toisaalta ohjelman kehittämisen periaatteena on uusiutumiskyvyn vahvistaminen ja toimialojen rajapintojen kehittäminen. Ympäristöteknologia, "resurssiävisuus" ja kestävä kehitys nostetaan ohjelmassa painokkaasti esille.

Vaikutukset kulutukseen, tuotantoon ja energiaan

Bio- ja kotimaisen uusiutuvan energian soveltavan tutkimuksen ja käytön lisääminen vaikuttavat myönteisesti maakun-

nan energiahuoltoon ja lisäävät paikallisten luonnonvarojen kestävä käyttöä. Resurssiävisuus edistää luonnonvarojen säästeliästä käyttöä.

Vaikutukset tasapainoiseen alueelliseen kehittymiseen ja yritysten toimintaympäristöön

Ohjelman vaikutukset ovat myönteisiä ja edistäviä.

Vaikutukset aluerakenteeseen ja yhdyskuntaan

Vaikutukset toteutuvat erityisesti maakunta- ja kuntakaavotuksessa, jotka toteuttavat Häme-ohjelman strategisia linjauksia. Yhdyskuntien, liikenteen ja teknisen huollon kehittämisessä tukeudutaan ensi sijassa olemassa oleviin rakenteisiin.

Biotalous ja luonnonvarojen kestävä hyödyntäminen vahvistaa maaseudun elinvoimaisuutta.

Vaikutukset liikenteeseen ja yhdyskuntien tekniseen huoltoon

Yhdyskuntarakenteen eheyttämisellä ja olemassa olevan verkoston hyödyntämisellä tavoitellaan liikenteen määrän vähentämistä tai sen kasvun hidastamista. Kauttakulku- ja työmatkaliikenne Hämeen ulkopuolelle lisäävät liikenteen ja kuljetusten määriä. Vaikutuksia lievennetään joukkoliikenteen, erityisesti raideliikenteen edellytysten parantamisella.

YMPÄRISTÖHAITTOJA EHKÄISEVÄT, VÄHENTÄVÄT TAI POISTAVAT TOIMENPITEET

Monilla toimenpiteillä on kaksisuuntaisia vaikutuksia, jotka riippuvat käytännön toteutustavasta. Ympäristöä muuttavat vaikutukset liittyvät useimmiten rakentamiseen ja infrastruktuuri-hankkeisiin. Niillä on kuitenkin usein myös myönteisiä vaikutuksia kuten liikenteen sujuvuuden parantaminen tai veden saannin turvaaminen. Toimivalla ja laadukkaalla infrastruktuurilla on olennainen merkitys alueen kilpailukykyyn muodostajana ja myös ihmisten turvallisuuden tekijänä.

HÄMEEN YMPÄRISTÖN TILAN JA TOIMENPITEIDEN VAIKUTUSTEN SEURANTA

Ympäristön tilaa ja kehitystä koskeva kuvaus ja avainmuuttujat kootaan maakuntavaltuustolle laadittavaan Häme-ohjelman seurantaraporttiin.

KUMITUS TALOSAON
HELMI JAKAUHUT

HENNI MYT JÄTSKIA
OMASSA KIOSKISSA.

NÄIN HÄME-OHJELMA VALMISTELTIIN

Häme-ohjelman tärkeitä päivämääriä 2013:

4.2.	Maakuntahallituksen päätös maakuntasuunnitelman/ohjelman valmistelun käynnistämisestä
13.2.	Ennakointifoorumi
maalis-huhtikuu	nykyisen maakuntaohjelman väliarviointi
4.3.	MYR, lähetekeskustelu
15.4.	Maakuntahallituksen lähetekeskustelu
14.5.	Hämeen nuorisovaltuustojen työpaja, "maakunnan kärjet"
27.5.	Maakuntavaltuuston kokous
28.5.	HämePron työpaja "maakunnan kärjet"
3.6.	MYR, käsittely
kesäkuu	seutuneuvottelut 1
10.-11.8.	Elomessut, Häme-areena
19.8.	Maakuntahallitus, kärjet ja painopisteet
elokuu	seutuneuvottelut 2
9.9.	Maakuntavaltuuston työseminaari, Häme-ohjelman painopisteet ja sisällöt
9.9.	MYR, käsittely
16.9.	Maakuntahallitus, Häme-ohjelman luonnoksen käsittely
23.9.–25.10.	Häme-ohjelma nähtävillä ja luonnoksilla
28.10.	MYR, viimeistely
24.10.	HämePron työpaja "hämäläinen toimintatapa"
11.11.	Maakuntahallitus, esitys valtuustolle Häme-ohjelmaksi
25.11.	Maakuntavaltuusto, Häme-ohjelman käsittely

Häme-ohjelman valmistelun tärkeimmät yhteistyökumppanit:

Maakuntavaltuusto, maakuntahallitus, MYR, MYRS, kuntajohtajat, kuntahallitukset, Etelä-Suomen yhteistoiminta-alue, Hämeen nuorisovaltuustot, yksityiset kansalaiset ja yritykset

HämePro: Hämeen liitto, Hämeen ELY-keskus, Uudenmaan ELY-keskus, Kehittämiskeskus Oy Häme, InnoPark, FSkk, YritysVoimala, TechVilla, RTOY, HAMK, KK Tavastia, FAI, Hyria, MTT, HY/Palmenia, HY/Lammi, Hämeen Kauppakamari, Riihimäen-Hyvinkään, Kauppakamari, Hämeen Yrittäjät, MTK Häme, ProAgria

” Hämeessä on tulevaisuuden usko korkealla. Täällä on kasvun ja tekemisen henki. Tähän asti olen tavannut vain iloisia, erittäin ystävällisiä ja mukavia ihmisiä. Palvelut toimivat sujuvasti ja uusi kotikaupunki on ihmisen kokoinen ja siis pyöräiltävä. Historia on nykypäivässä läsnä kaikkialla Hämeessä. Luonto on vehmasta ja kumpuilevaa vesistöineen ja kulttuurimaisemineen.”

Heimo Toiviainen

maakunta-arkkitehti, Hämeen liitto (elokuu 2013-)

LISÄTIETOJA

Kaikki yhteydenotot, palautteet ja kommentit Häme-ohjelmaan ovat tervetulleita kaikissa toimeenpanon ja seurannan vaiheissa!

Hämeen liitto

www.hameenliitto.fi/hame-ohjelma

kehittämisohtaja Matti Lipsanen, puh. 050 5060697, matti.lipsanen@hame.fi

LIITE 1

SKENAARIOT

Skenaariot on luotu yhteistyössä Uudenmaan ELY-keskuksen, Uudenmaan liiton ja Päijät-Hämeen liiton kanssa vuoden 2012 alkupuolella. Skenaariot ovat kuvauksia mahdollisista ja vaihtoehtoisista tulevaisuuden toimintaympäristöistä, eikä niiden avulla ole pyritty täydelliseen tulevaisuuden ennustamiseen. Skenaarioiden pohjalta on ns. HEMAASU-laskennan avulla laskettu Kanta-Hämeelle keskeisimmät tunnusluvut, joiden laskennassa on otettu huomioon alueellisia oletuksia ja skenaarioita, sekä eläkkeelle siirtymisiin nouseminen. Oletuksena skenaariolaskelmissa on, että vuonna 2040 Hämeen työvoimaosuus 60-64 vuotiaista on miesten osalta 80 prosenttia ja naisten osalta 83 prosenttia, 65-69-vuotiaiden miesten osalta 48 prosenttia ja naisten osalta 44 prosenttia.

SKENAARIO 1 – GLOBAALI KANSANKOTI

Ilmastonmuutos on tosiasia, joka on aiheuttanut katastrofeja. Kansainvälinen yhteistyö on voimissaan kestävän kehityksen edistämiseksi. EU on liittovaltio. Viisumivapaus Venäjän kanssa on toteutunut (vuonna 2020). Uusiutuvan energian osuus energian tuotannossa on kasvanut. Kierrätys ja lähituotanto ovat keskeisiä trendejä. Elinkeinoelämä on keskittynyt palveluihin ja korkean lisäarvon tuotteisiin. Ulkomaankauppa pitää talouden hyvässä vedossa. Kolmannella sektorilla osallistutaan aktiivisesti hyvinvointipalveluiden tuotantoon. Maahanmuutto ja monikulttuurisuus ovat arkipäivää. Teknologia on kaikkien saatavilla vaikuttaen resurssien käyttöön ja palveluiden tehokkuuteen. Keski suurten yhtiöiden merkitys on suuri julkishallinnon tukemassa ja ohjaamassa elinkeinoelämässä. Suomessa ollaan matkalla kohti päästööntä yhteiskuntaa.

Pendelöinti pääkaupunkiseudulle on lisääntynyt entisestään. Humppilan lentokenttä on vaikuttanut alueen työllisyyteen merkittävästi vuodesta 2025 alkaen. Vuonna 2035 alueella on avattu litium-kaivos. Maakunnassa on merkittävää osaamista jätteiden kierrätyksen ja käsittelyn alalla, mikä nostaa työpaikkojen määrää ko. toimialoilla. Palvelujen kysyntä on lisääntynyt väestön ikääntyessä. Koska ruuan lähituotanto on keskeinen trendi, maatalouden työpaikat

eivät ole laskeneet yhtä jyrkästi kuin muissa skenaarioissa. Viisumivapauden johdosta matkailu Venäjältä on lisääntynyt voimakkaasti, mikä on osaltaan lisännyt palvelujen ja matkailupalveluiden kysyntää. Terveysmatkailun lisääntyminen on lisännyt myös työpaikkojen määrää terveydenhuolto-sektorilla. Voimakas siirtolaisuus on lisännyt rakentamista ja rakennusalan työpaikkojen määrää.

SKENAARIO 2 – PALJON KEPPIÄ, VÄHÄN PORKKANAA

Valtioiden velkaantumista ja luonnonvarojen ylikulutusta ei ole saatu aisoihin. Vastakkainasettelu, protektionismi ja jännitteet ovat kasvaneet ja talousyhteistyö on alueellistunut. Kansainvälinen ilmastoagenda on jäänyt tavoitteestaan ja ilmastonmuutoksen vaikutukset voimistuvat. Fossiiliset polttoaineet ovat säilyttäneet asemansa. Energian kysyntä pysyy korkeana. EU on hatara rakennelma, joka on näennäisesti pystyssä. Suomessa palveluita joudutaan heikentämään ja valtio velkaantuu edelleen. Yrityksiä valuu pois Suomesta, joka kärsii aivovuodosta. Osaamisen ja koulutuksen taso laskee. Suomessa yhteiskunnan voimavarat vähenevät, kansalliset passivoituvat ja ääriilikkeiden suosio kasvaa.

Pendelöinti pääkaupunkiseudulle on lisääntynyt vain hieman. Humppilan lentokentän vaikutukset työllisyyteen näkyvät vuodesta 2025. Palvelujen julkisen tarjonnan heikentyminen vaikuttaa julkisten palvelujen työpaikkojen määrään vähentävästi myös terveydenhuoltosektorilla. Ulkomaankauppa hiipuu erityisesti laitteiden ja koneiden valmistuksen osalta ja vähentää osaltaan alueen työpaikkoja ko. toimialoilla.

SKENAARIO 3 – VILLI POHJOLA

Valtioita on ajautunut konkurssiin ja luottamus eri toimijoiden välillä on mennyt. Euro purkautuu, unioni blokkiutuu ja 2030-luvulla EU on lopettamassa toimintaansa. Venäjänkin on epävakassa tilassa. Fossiilisten polttoaineiden hinta heittelehtii eikä uusiutuvaa energiaa tuoteta riittävästi. Ilmastonmuutoksen vastainen kamppailu on hävitty ja globaalit ilmas-

topakolaiset löytävät tiensä myös Suomeen ja Hämeeseen. Suomen valtionvelka karkaa käsistä. Globaalit yhtiöt käyttävät surutta hyväkseen luonnonvaroja ja työvoimaa. Työttömyysaste on korkea. Hyvinvointivaltio on purkautunut ja sen tehtävät ovat kaupallistuneet. Epävakaas ja jännitteet ovat järjestelmän peruspiirteitä, joita suuryritykset ja harmaa talous hyödyntävät. Köyhyys ja elintasoerot kasvavat.

Euron purkaantumisen ja valtioiden sisäänpäin kääntymisen vuoksi elintarviketuotanto kotimaassa ja Hämeessä lisääntyy suhteessa peruskehityskuvaan. Terveysthuollosta tulee selkeästi yksityispainotteista. Hämeeseen on avattu kaksi uutta kaivosta. Voimakas siirtolaisuus lisää rakentamisen tarvetta ja sen vuoksi rakennusalan työpaikat lisääntyvät.

SKENAARIO 4 – BRÄNDIEN VASTUU

Julkishallinnon sijaan globalisoituneet suuryritykset ja kolmas sektori ovat ottaneet aloitteen ympäristö- ja resurssihaasteiden hallinnassa. Useat julkiset palvelut on yksityistetty.

Taloukasvu on voimakasta. Teknologiset läpimurrot ovat pysäyttämässä ilman hiilidioksidimäärän lisääntymisen. Kierätyks on monimuotoista. Hyvinvointitekologioita on laajalti käytössä ja yhteiskunnallisia palveluita hoidetaan digitaalisesti. Suomessa on merkittävä korkea jalostusarvon bio- ja ympäristöteknologiateollisuus. Venäjän EU-jäsenyys on tosiasia. Työn tekeminen on hajautunut etätyöksi, osa-aikatyöksi sekä palkka- ja yrittäjätyön välimaastoon. Työpaikat keskittyvät, mutta asuminen on hajautunut. Taloudellisten uudistusten painopiste siirtyy kansainvälisille suuryrityksille ja markkinavetoisille osaamisverkostoille. Kuluttajat ja kansalaisjärjestöt ovat aktiivisia.

Bio- ja ympäristöteknologiateollisuuden työpaikat lisääntyvät Hämeessä. Terveys- ja sosiaalipalveluiden yksityistäminen näkyy ko. alojen yksityissektorin työpaikkojen määrän kasvuna. Viisumivapaus Venäjän kanssa vuonna 2025 ja Venäjän EU-jäsenyys vuonna 2035 näkyvät maahanmuuton ja matkailu- ja rakennusalan työpaikkojen määrän kasvuna.

Skenaarioille lasketut tunnusluvut, sekä Häme-ohjelman tavoite.

Skenaario	Globaali kansankoti	Paljon keppiä, vähän porkkanaa	Villi Pohjola	Brändien vastuu	Tavoite
Väestö					
2020	184 642	182 089	187 278	185 189	180 000
2040	212 581	187 716	264 245	224 752	200 250
Työttömyysaste					
2020	6	9	9	8	7,8
2040	14	22	36	15	5,2
Työllisyysaste					
2020	74	72	72	72	69,9
2040	72	65	52	70	71,4
Työpaikat					
2020	72 780	69 782	71 552	71 007	71 500
2040	76 852	60 089	71 629	79 793	73 012

LIITE 2

HÄME-OHJELMA, MÄÄRÄLLISET TAVOITTEET JA SEURANNAN TUNNUSLUVUT:

	2000	2005	2010	nykytila	2015	2017	2020	2030	2040
asukasluku	165 307	168 381	174 555	175 472 ¹⁾	177 395	178 300	180 000	190 990	200 250
vanhushuoltosuhte	0,249	0,262	0,274	0,299	0,36	0,38	0,42	0,50	0,52
työttömyysaste, %	12,6	10,1	10,1	8,8 ²⁾	8,0	7,8	7,8	6,1	5,2
työllisyysaste, %	65,0	66,5	66,9	68,1 ³⁾	68,2	69,2	69,9	69,8	71,4
nuorten työttömyys, %	12,2	11,4	14,0	13,1 ⁴⁾	12,0	10,0	9,0	8,0	7,0
pitkäaikaistyöttömyys, %	33,4	29,6	22,4	24,6 ⁴⁾	23,0	20,0	18,0	15,0	10,0
työpaikkojen määrä	64 578	66 367	68 256	68 863 ³⁾	69 140	71 000	71 500	72 900	74 000
työvoiman määrä	79 776	80 927	83 889	83 922 ³⁾	82 450	82 500	82 580	83 670	84 000
bkt/asukas, €	20 191	24 800	25 912 ⁷⁾		26 500	27 500	29 000	35 000	42 000
tutkinnon suorittaneet, %	70,1	75,7	79,9	80,6	82,0	84,0	86,0	88,5	89,0
keskiaste, %, ⁶⁾	41,1	43,8	46,1	46,5	47,0	47,5	48,0	49,5	49,0
korkea-aste, %, ⁶⁾	29,0	31,9	33,8	34,1	35,0	35,5	38,0	39,0	40,0
25-29 v. ilman tutkintoa, % ikäryhmästä	18,1	16,0	18,4	18,7	18,0	17,5	15,0	10,0	5,0

1) 31.12.2012

2) TEM v. 2012

3) Työssäkäyntitilasto 2011

4) Keskimäärin v. 2012

5) Osuus 15 v. täyttäneistä, nykytila vuodelta 2011

6) Osuus 25-64 v, v. 2020 tavoiteluku OKM

7) 2010 viimeisin tieto

HÄME-OHJELMA, KESKEISIMMÄT MÄÄRÄLLISET TAVOITTEET JA SEURANNAN TUNNUSLUVUT SEUTUKUNNITTAIN:

	2000	2005	2010	nykytila	2015	2017	2020	2030	2040
asukasluku	165 307	168 381	174 555	175 472	177 395	178 300	180 000	190 990	200 250
Hämeenlinnan seutu	87 583	89 474	93 378	94 138	95 295	96 000	97 100	102 960	109 400
Riihimäen seutu	41 858	43 452	45 891	46 417	47 210	47 400	48 000	52 100	55 720
Forssan seutu	35 866	35 455	35 286	34 917	34 890	34 900	34 900	35 030	35 130
työttömyysaste, %	12,6	10,1	10,1	8,8	8,0	7,8	7,8	6,1	5,2
Hämeenlinnan seutu	12,7	10,0	9,7	8,8	7,5	7,3	7,3	5,8	5
Riihimäen seutu	12,2	10,1	9,2	8,3	7,4	7,1	7,1	5,7	4,8
Forssan seutu	12,9	10,4	12,2	11,1	10,2	10,0	10,0	7,5	6,3
työpaikkojen määrä	64 578	66 367	68 256	68 863	69 140	71 000	71 500	72 900	74 000
Hämeenlinnan seutu	34 173	35 955	38 285	38 922	38 790	39 900	40 050	41 000	41 700
Riihimäen seutu	15 123	152 98	16 098	16 318	16 350	16 900	17 150	17 400	17 600
Forssan seutu	15 282	15 114	13 873	13 944	14 000	14 200	14 300	14 500	14 700

Hämeen liitto
Regional Council of Häme

Niittykatu 5, FI-13100 Hämeenlinna
tel +358 (0)3 647 401
email hameenliitto@hame.fi
www.hameenliitto.fi